

Försvarshögskolan

Stormen Gudrun
En kvalitativ studie om socialt kapital och människors
sårbarhet

Emmy Pettersson Daniels

Självständigt arbete, 15 hp

Statsvetenskap med inriktning krishantering och säkerhet

Påbyggnadskurs

HT 2020

Handledare: Frederike Albrecht

Antal ord: 14 635

Abstract

When hurricane Gudrun occurred in 2005, the Swedish crisis management system was put on its head. New political reforms together with the aftermath of the tsunami in Southeast Asia challenged the professional actors during the crisis. As Sweden has been relatively spared from natural disasters, Gudrun became one of the worst crises in Swedish history. People died both directly during the storm but also later during the reconstruction phase. After the storm had passed, almost an entire annual felling of the Swedish forest had been lost, which caused enormous costs both for the forest owners but also for the electricity and telecommunications companies. Despite the fact that Sweden is often seen as a state with strong welfare with well-developed public assistance systems, Gudrun highlighted differences in people's vulnerability during the disaster. Furthermore, the study intends to investigate how social capital can function as an underlying mechanism for people's vulnerability. The study also leads to a critical discussion about the Swedish crisis management system and people's trust in government officials. Through a qualitative content analysis, the study will examine inequalities in social capital can generate different access to resources. The crucial conclusion of the study is that people's vulnerability during Gudrun was partly conditioned by individuals network positions and social capital, and that great emphasis had been placed on institutions ability to manage the disaster, which reduced the risk perception and people's ability to activate their own social networks.

Keywords: *social capital, vulnerability, natural disaster, hurricane Gudrun, social inequality*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Introduktion	1
1.2 Forskningsproblem	2
1.3 Syfte och frågeställning	4
1.4 Avgränsning	5
1.5 Disposition	6
2. Teoretiskt ramverk	7
2.1 Tidigare forskning	7
2.2 Teori	9
2.2.1 Utveckling av socialt kapital som teoretiskt koncept	9
2.2.2 Individualistisk resursteori och bonding, bridging, linking	11
2.2.3 Vad är sårbarhet?	14
3. Tillvägagångssätt	16
3.1 Metod	16
3.2 Material	17
3.3 Operationalisering	19
3.3.1 Nätverksresurser	19
3.3.2 Former av socialt kapital	20
4. Analys	22
4.1 Fallbeskrivning	22
4.2 Prövningar för ansvariga aktörer	23
4.3 Socialt kapital som tillgång	27
4.3.1 Sammanbindande kapital	27
4.3.2 Överbryggande kapital	28
4.4 Socialt kapital som sårbarhetsfaktor	31
4.5 Sammanfattning	35
5. Avslutning	37
5.1 Slutsats och diskussion	37
5.2 Vidare forskning	40
Referenser	41

1. Inledning

1.1 Introduktion

Om än enskilda och privata aktörer utgör en nyckelroll i det svenska krishanteringssystemet, bär det offentliga huvudansvaret för nationell krishanteringsförmåga (FOI 2020). Vid extraordinära händelser i fredstid har varje kommun geografiskt områdesansvar med uppgift att säkerställa samverkan mellan lokala aktörer, vidtagandet av särskilda krishanteringsåtgärder och att allmänheten hålls informerad (SFS 2006:544, 7 §). Inom sitt geografiska område har varje länsstyrelse som funktion att vara en länk mellan den lokala och nationella nivån, med uppdrag att underlätta samverkan och prioritera centrala resurser efter regeringsbeslut. Vidare har alla myndigheter som skyldighet att vidta förberedande åtgärder och hantera uppkomna krissituationer inom sitt samhälleliga ansvarsområde, varav vissa myndigheter har ett särskilt ansvar vid krisberedskap (SFS 2015:1052, 5, 6, 10 §).

I Sverige är det allmänt förekommande att befolkningen hyser stark tilltro till staten och statliga myndigheter. Vid kriser och katastrofer riktas fokus som regel till offentliga institutioner som förväntas kontrollera uppkomna situationer och därmed bära ansvar för hur kriser och katastrofer hanteras. Det starka förtroendet för myndigheter skiljer Sverige från många andra länder, i vilka medborgarna oftast tilldelas ett större personligt ansvar vid krishantering (Enander 2018, 112).

När stormen Gudrun¹ blåste in över Sverige i januari år 2005 var vädret förhållandevis varmt för sin årstid. På grund av den milda temperaturen hade det inte bildats någon tjäle i marken, vilket gjorde att träden var särskilt utsatta för de hårda orkanvindarna. I jämförelse med stormarna som drabbade Sverige hösten år 1969, vilka karaktäriserats för sina omfattande skador på bostäder, trädfällning och sjöolyckor till havs, orsakade stormen Gudrun mer än dubbelt så mycket stormfällad skog som det gjordes på 60-talet (SOU 2007:60, 127; SMHI 2017). De enorma skogsmassorna som stormfällades berodde inte bara på det milda vädret, utan även på vilka träslag som fanns i skogarna och för att mängden skog hade ökat i Sverige

¹ Även kallad Januaristormen 2005 i vissa sammanhang. *Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut [SMHI]* <https://www.smhi.se/kunskapsbanken/meteorologi/gudrun-januaristormen-2005-1.5300>

de senaste åren. De massiva skogsskadorna orsakade stora förluster för de drabbade skogsägarna, samtidigt som det föranledde kraftiga störningar och skador på kritisk infrastruktur som el- och telenät, samt vägar och järnvägar. Som ett resultat av starka beroendekedjor till elektricitet och telekommunikation drabbades samhället hårt av Gudruns indirekta följder. Människor isolerades, vatten- och värmeförsörjning slutade fungera och funktioner inom serviceyrken som äldreården drabbades hårt (SOU 2007:60, 127–128). Redan under stormnatten påbörjade ett flertal aktörer uppröjningsarbetet av fälld skog, där bland annat Vägverket och räddningstjänsten inledde insatser på flera håll. Aktörerna tvingades dock avbryta sina hjälpsatser då det bedömdes vara för farligt för personalen att vistas ute i terrängen, främst på grund av överhängande risk att träffas av fallande träd (Krisinformation.se 2014). Frånsett att stormen Gudrun orsakade en ekonomisk kostnad på omkring 21 miljarder kronor, fanns det vissa sociala grupper som drabbades hårdare än andra (SOU 2007:60, 127–128).

1.2 Forskningsproblem

Tidigare studier om stormen Gudrun har främst undersökt ovädrets materiella skador och effekter (Valinger & Fridman 2011; Davidsson 2020; Lindroth et al. 2009; Kärverno, Rogell & Schroeder 2014; Öhrn, Björklund & Långström 2018; Johnsson 2007; Gündüz, Küfeoglu & Lehtonen 2017). En av de få studier som riktar fokus bortom stormens materiella förluster är genomförd av Johannisson och Olaison, som undersöker hur Gudrun utlöste spontan samverkan mellan människor i uppröjningsarbetet. Enligt författarna berodde denna spontana organisering på människors entreprenörskap och sociala kapital, där nära relationer och bekantskaper ökade samhällets förmåga att hantera den uppkomna nödsituationen (Johannisson & Olaison 2007).

En möjlig invändning mot Johannisson och Olaison är att författarna saknar viss förståelse för vad som hände med de människor som inte omfattades av dessa sociala förbindelser. Fastän Johannisson och Olaison visar att människors sociala kapital utlöste ett antal positiva effekter efter Gudrun, kringgår författarna en djupare diskussion om socialt kapitals tveeggade karaktär. Utifrån vad som identifierats bristfälligt i tidigare forskning om stormen Gudrun, ämnar denna studie erbjuda ett kompletterande synsätt på socialt kapital vid svenska

katastrofer. Studien syftar således till att undersöka hur socialt kapital inte bara utlöser fördelar, utan även hur socialt kapital kan fungera olika för olika grupper och individer.

Andra välstuderade händelser inom katastrofforskningen som belyst vikten av socialt kapital är exempelvis tsunamin i Indiska Oceanen år 2004, orkanen Katrina i New Orleans år 2005, skogsbränderna i Grekland år 2007 och jordbävningen i Chile år 2010 (Aldrich 2012; Hawkins & Maurer 2010; Papanikolaou et al. 2012; Dussailant & Guzmán 2014). Gemensamt för samtliga studier är att de visade hur sociala ojämlikheter och förtroende för myndigheter påverkat hur utmanande en katastrof är. Medan människor med bättre ursprungsposition och stark tillit fick tillgång till mer fördelaktiga resurser och återhämtade sig snabbare, blev återhämtningsprocessen längre och svårare för de som var i motsatsförhållande. I jämförelse till studier om svenska katastrofer där socialt kapital och dess dubbelsidighet verkar vara ett relativt outforskat område, kan denna typ av forskning konstateras vara mer välkänd i samhällen med större sociala klyftor och lägre skydd från offentliga hjälpsystem.

För att förstå människors sårbarhet vid katastrofer är det även viktigt att se till vilka komponenter som utgör sårbarhet. Utöver individers eget välmående och individuella skydd, antas sårbarhet vara beroende av ”hårda faktorer” såsom socialt skydd från politiska strukturer och ”mjuka faktorer” i form av skydd från människors sociala kapital (Johansson 2005, 19). Professionella aktörer kan därmed erbjuda skydd genom exempelvis räddningsinsatser eller varningssystem, samtidigt som medborgarnas egna kontaktnät kan erbjuda ett informellt skydd genom dess sociala relationer (Cannon 2008; Johansson 2005)

Från mitten av 1900-talet och framåt har Sverige karaktäriserats av ett avancerat välfärdsystem och är idag ett av de främsta i världen vad gäller hög levnadsstandard och socioekonomisk utveckling (UI Landguiden u.å.). Det svenska välfärdssystemet med fokus på jämlikhet och likabehandling, i kombination med ett etablerat myndighetsansvar och förtroende för myndigheter, gör att Sverige har välutvecklade metoder för att hantera extraordinära händelser. Vid stormen Gudrun hade Sverige således en stark välfärdsstat som erbjöd socialt skydd, samtidigt som tidigare forskning om stormen Gudrun visar hur socialt kapital genererade bättre hanteringsförmåga genom människors sociala nätverk. Oavsett Sveriges goda förutsättningar att hantera den uppkomna katastrofen och motverka människors sårbarhet, avslöjade Gudruns efterdyningar hur vissa grupper drabbades hårdare än andra och

hade mindre benägenhet att agera, vilket ställde krav på ett antal evakueringar (Energimyndigheten 2006, 40).

Utifrån ovanstående resonemang kan det identifieras ett tydligt forskningsproblem. Trots institutionella skyddsmekanismer i Sverige och att tidigare forskning visat hur socialt kapital kunde generera positiva fördelar, spelade socialt kapital även stor roll för människors sårbarhet vid stormen Gudrun. Tidigare forskning om Gudrun har därmed förbisett möjliga negativa konsekvenser av socialt kapital och hur det hade olika funktion för olika människor, där tillgången till eller avsaknaden av nätverksresurser kunde skapa både för- och nackdelar.

I syfte att öka förståelsen om människors olika sårbarhet vid stormen Gudrun kan socialt kapital studeras utifrån dess tvådelade funktion. Samtidigt som socialt kapital kan minska människors sårbarhet vid katastrofer genom att agera som mjukt skyddsnet och en positiv resurs, kan socialt kapital tvärtom bli en sårbarhet beroende på tillgång till sociala nätverk (Lin 1999). Ett möjligt antagande är att ett mer nyanserat synsätt kan förtydliga hur socialt kapital kan öka återhämtningsförmågan för vissa, parallellt som det kan leda till sämre hanteringsförmåga för andra. Hur människor agerar i katastrofer villkoras emellertid inte endast av socialt kapital och tillgängliga resurser, utan även av dess grundläggande kontext. Genom att hänvisa till idéer från Kim och Kang (2010) kan människors benägenhet att vidta åtgärder vid och förberedelser inför katastrofer även påverkas av politisk tillit. Enligt Kim och Kang kan högre politisk tillit för ansvariga aktörer minska människors drivkraft att agera själva vid katastrofer, eftersom människor istället förlitar sig på politiska institutioner (Kim & Kang 2010, 476).

1.3 Syfte och frågeställning

Studiens syfte är att undersöka hur socialt kapital fungerar som underliggande mekanism för människors olika sårbarhet vid kriser och katastrofer. Då majoriteten av tidigare forskning om stormen Gudrun främst undersökt materiella skador och ekonomiska förluster, ämnar denna studie snarare belysa människors sociala förutsättningar. Studien syftar dels till att rikta fokus bortom fysiska aspekter inom katastrofforskningen, samtidigt som författaren vill öka förståelsen om varför människor påverkas olika vid plötsliga försämringar av normalläget. Att undersöka hur stormen Gudrun drabbade människor olika är inte bara viktigt för att förstå

sårbarheter i det svenska samhället, utan även för att begripliggöra inneboende ojämlikheter genom människors olika tillgång till socialt kapital. Förutom studiens empiriska bidrag, avser undersökningen betona vikten av individers sociala nätverk och de resurser som möjliggörs därigenom.

Med avstamp i undersökningens problemformulering och syfte ämnar studien besvara frågeställningen: *Hur kan socialt kapital öka förståelsen för människors sårbarhet vid stormen Gudrun år 2005?*

Genom att undersöka socialt kapital utifrån människors tillgängliga nätverksresurser, kommer undersökningen genomföra en kvalitativ innehållsanalys där ett antal myndighetsdokument, rapporter, mediereportage och vetenskapliga publikationer kommer utgöra studiens material.

1.4 Avgränsning

För att avgränsa undersökningen kommer fokus riktas till stormen Gudrun som enskilt fall utan att inkludera jämförelser med andra katastrofer. Vidare är studiens geografiska fokusområde Sydsverige, då det i efterhand har konstaterats vara den region som drabbades hårdast av stormen. Undersökningen kommer följaktligen genomföras inom svenskt territorium, vilket utesluter en undersökning av Gudruns effekter i exempelvis övriga nordiska grannländer. Då socialt kapital inte är särskilt beforskat inom svenska katastrofer, är det svenska exemplet ett intressant studieobjekt då det möjliggör en mer djupgående undersökning av det specifika fallet. En jämförande undersökning med fler fall bortom Sverige eller stormen Gudrun hade emellertid ökat förmågan att dra allmänna slutsatser.

Frånsett undersökningens spatiala avgränsning, kommer det även ske en temporal avgränsning till år 2005 då syftet är att öka förståelsen för människors olika upplevelser av katastrofen. Med avstamp i teoretiska idéer hos Lin, Aldrich, Szreter och Woolcock kommer studien baseras på socialt kapital utifrån ett individualistiskt förhållningssätt med fokus på människors olika tillgång till nätverksresurser. Vidare kommer inga andra teoretiska förklaringsmodeller användas.

1.5 Disposition

Undersökningen inleds med att presentera ett teoriavsnitt med tidigare forskning om socialt kapital och katastrofer, för att sedan redovisa studiens teoretiska utgångspunkt i Lin. För att precisera Lins resursteori om individers olika tillgång till nätverksresurser, kommer bland annat Woolcocks och Aldrichs olika former av socialt kapital undersökas. Teoriavsnittet kommer även redogöra för hur fenomenet sårbarhet kommer studeras utifrån exempelvis Tierneys definition. Vidare presenteras uppsatsens tillvägagångssätt där studiens urvalsmetod, material samt operationalisering redovisas och kritiskt diskuteras. Efter metodavsnittet följer en analys av människors olika sårbarhet vid stormen Gudrun. Analysen inleds med att introducera fallet i ett kortare bakgrundsavsnitt för att sedan undersöka hur katastrofen orsakade utmaningar av social karaktär, där människors tillgång till nätverksresurser kommer undersökas utifrån de olika formerna av socialt kapital. Studiens sista avsnitt avslutar undersökningen med en konkluderande diskussion och förslag till vidare forskning.

2. Teoretiskt ramverk

2.1 Tidigare forskning

Då socialt kapital har sina rötter i det sociologiska forskningsfältet, är det först på senare tid som socialt kapital har etablerats inom katastrofstudier (Aldrich 2012, 7). Som tidigare nämnts i problemformuleringen finns det ett antal välstuderade katastrofer, där majoriteten av dessa har riktats till samhällen med stora sociala ojämlikheter och svaga offentliga hjälpsystem. Tsunamin i Indiska Oceanen år 2004 och orkanen Katrina i New Orleans år 2005, är två katastrofer som båda visar vikten av socialt kapital där människor upplevde att myndigheter inte gav alla samma hjälp. I Indien drabbades vissa fiskebyar hårdare vid tsunamin då byarna saknade kontakter till myndigheter och hjälporganisationer. Knapphändiga institutionella kontakter i kombination med stora sociala klyftor och ett etablerat kastsystem, gjorde att vissa fiskebyar fick vänta längre på stödinsatser och hade sämre återhämtningsförmåga. På samma sätt som i Indien, upplevde den afrikansk-amerikanska befolkningen i New Orleans att de fick sämre hjälp av institutioner på grund av dess etnicitet. Både vid tsunamin och orkanen Katrina visas det hur avsaknaden av starka band till institutioner påverkade människors sårbarhet, där människors nära sociala relationer istället blev avgörande (Aldrich 2012, 101, 177; Hawkins & Maurer 2010).

Utöver tsunamin och orkanen Katrina, är även skogsbränderna i Grekland år 2007 och jordbävningen i Chile år 2010 ytterligare exempel på välstuderade fall om socialt kapital i katastrofer. Vid studiet av skogsbränderna i Grekland visades det hur katastrofen både försämrade och förstörde människors sociala förbindelser. Tillsammans med befolkningens redan generellt låga förtroende för det offentliga, avslöjade skogsbränderna ett växande socialt sammanbrott i Grekland, då myndigheternas bristande krishantering ökade medborgarnas missnöje. På liknande sätt visar även jordbävningen i Chile hur socialt kapital låg till grund för katastrofens utmaningar. I Chile drabbades vissa regioner betydligt hårdare av jordbävningen, vilket bland annat kan härledas till regionernas olika utgångslägen vad gällde socialt kapital. På grund av socioekonomiska ojämlikheter och olika nivåer av tillit bland medborgarna, tog det längre tid för vissa chilenska regioner att återhämta sig. Regioner som hade låg initial tillit hade svårare att förbättra tilliten efter jordbävningen, samtidigt som

svag sammanhållning banade väg för oreda och rebelliska utåtageranden (Papanikolaou et al. 2012; Dussailant & Guzmán 2014).

Inom tidigare forskning av svenska katastrofer är studiet om sambandet till socialt kapital inte lika förekommande. Med ett mer materialistiskt och ekonomiskt fokus har tidigare forskning om stormen Gudrun dels analyserat faktorer som påverkade den massiva trädfällningen, men även andra faktorer som eventuellt skulle kunna öka skogens motståndskraft inför kommande väderfenomen. Medan skogens ålder och trädsort bidrog till ökad sårbarhet år 2005, anser forskare att en blandad träslagssammansättning skulle leda till positiv miljöförändring (Valinger & Fridman 2011; Davidsson 2020). Vidare forskning har även undersökt hur Gudrun påverkade kolsänkan i svenska skogar och hur de stora volymerna av stormfälld skog utlöste omfattande utbrott av skadedjur i form av olika sorters barkborrar, som livnärde sig på skadad och såväl som oskadd skog (Lindroth et al. 2009; Kärverno, Rogell & Schroeder 2014; Öhrn, Björklund & Långström 2018). Utöver studier om stormens effekter på skogslivet har tidigare forskning även analyserat hanteringen av den stormfällda skogen, energisystemens kostnader och tillförlitligheten i svensk elkraft (Johnsson 2007; Gündüz, Küfeoglu & Lehtonen 2017).

Utifrån vad som identifierats i tidigare forskning om stormen Gudrun är studiet av socialt kapital för människors olika sårbarhet ett relativt outforskat område. Johannisson och Olaison (2007) som tillhör den lilla minoritet som diskuterat socialt kapital i samband med svenska katastrofer, har uteslutande studerat de positiva aspekterna av socialt kapital vid Gudrun. Viktigt att poängtera är dock att Johannisson och Olaisons forskning inte är oviktig, snarare tvärtom. Genom att undersöka socialt kapital vid stormen Gudrun belyser författarna hur socialt kapital kan fungera som en styrka på en kollektiv nivå, då det ökade människors samverkan i återuppbyggnadsfasen efter stormen. Författarna betonar även vikten av svaga kontakter och bekantskaper, men understryker att dessa är beroende av människors nära relationer som är mest effektiva i katastrofers direkta respons (Johannisson & Olaison 2007, 75). Om än författarna lyfter centrala delar för krishanteringen i samband med Gudrun, är ett möjligt antagande att författarna inte belyser alternativa aspekter av socialt kapital. Forskningsluckan som tidigare identifierats baseras således på antagandet om att det finns lite forskning om socialt kapital i samband med svenska katastrofer, samt att den forskning som finns om stormen Gudrun förbiser ett nyanserat perspektiv på människors olika sårbarhet.

Vidare ämnar studien undersöka vilka olika funktioner som socialt kapital kan innebära i samband med katastrofer.

2.2 Teori

2.2.1 Utveckling av socialt kapital som teoretiskt koncept

Socialt kapital är ett vanligt förekommande begrepp inom samhällsvetenskapen, men trots begreppets popularitet finns det ännu ingen sammantagen definition om vad socialt kapital faktiskt innebär. En orsak till begreppets popularitet är att socialt kapital ofta används i positiva sammanhang, där syftet är att lyfta hur människor kan utvinna fördelar genom sina relationer. Socialt kapital är dock inget nytt fenomen utan kan härledas till idéer från 1800-talets sociologer, såsom Durkheim och Marx. Medan Durkheim förespråkade de positiva aspekterna av människors sociala relationer och att sociala nätverk kunde underlätta gemensamma handlingar, ansåg Marx att samhället präglades av ekonomiska klasskillnader. Ordet ”kapital” kan således spåras tillbaka till Marx definition, som menade att kapital innebär överklassens vinning på bekostnad av den ekonomiska underklassen (Portes 1998, 2).

Med avstamp i idéer från bland annat Durkheim och Marx var Bourdieu en av de första som gjorde en systematisk definition av socialt kapital. Då Bourdieu hade ett instrumentellt förhållningssätt, ansåg han att socialt kapital är de fördelaktiga resurser som individer tillhandahåller genom sina relationer. Bourdieu understryker dock att socialt kapital inte uppstår av sig självt, utan att det ställer krav på att människor engagerar sig i och upprätthåller sina relationer. Enligt Bourdieu kan alla former av kapital reduceras till ekonomiskt kapital, vilket gör att en ökning i socialt kapital kan ge en ökning i det ekonomiska ledet (Portes 1998, 3–4). Frånsett att socialt kapital kan omvandlas till andra former av kapital, ansåg Bourdieu att kapital befäster aktörers positioner i den sociala strukturen. Individer med högt socialt kapital har bättre förutsättningar att införskaffa sig mer kapital. Bourdieus begreppsdefinition kan sålunda lyftas till en kollektiv nivå, då hans idéer förklarar varför det råder sociala ojämlikheter (Tzanakis 2013, 3).

Förutom Bourdieu är även Coleman en omtalad teoretiker inom forskningsfältet. Coleman påminner om Bourdieu i en rad avseenden: dels anser båda teoretikerna att socialt kapital

existerar i människors relationer, samtidigt som de intresserar sig för hur socialt kapital kan gå från att ge fördelar på individnivå till att bli en kollektiv resurs. Jämfört med Bourdieu, ansåg Coleman däremot att socialt kapital existerar genom dess funktion – det vill säga att socialt kapital likställs med de resurser som tillhandahålls inom strukturen. Medan Bourdieu betonade vilka ojämlikheter som kunde uppstå genom socialt kapital, fokuserar Coleman snarare på kapitalets positiva effekter för individer och hur starka relationsband kan bli en ”allmän tillgång” (Tzanakis 2013, 4, egen översättning). Vidare betonar Coleman att socialt kapital upprätthålls genom att individer skapar starka band mellan varandra, där exempelvis tillit och gemensamma normer gör att fördelar möjliggörs inom gruppen (ibid.). Coleman illustrerar sin teori genom att hänvisa till den judiska diamanthandeln i New York, som hålls levande genom dess slutna medlemskap och starka förtroendeband (Portes 1998, 6).

Även om Coleman karakteriseras för att undersöka socialt kapital på individnivå, banade hans idéer väg för statsvetaren Putnam som etablerade ett mer renodlat kollektivistiskt synsätt. Utifrån Colemans idé om att socialt kapital kan vara en ”allmän tillgång”, lyfte Putnam socialt kapital bortom individen och den lilla gruppen till en bredare samhällelig och strukturell nivå (Portes 1998, 18). Enligt Putnam likställs socialt kapital med tillit, nätverk och normer som underlättar samarbete för gemensamma fördelar (Putnam 2001, 2). Ett samhälle med högt medborgerligt engagemang och starka traditioner löper större chans att vara ett framgångsrikt och demokratiskt samhälle, eftersom täta sociala nätverk tenderar öka och reproducera förtroendet mellan människor (ibid., 3–4).

Gemensamt för både Coleman och Putnam är dock att teoretikerna mött omfattande kritik. En vanlig anmärkning är att teoretikerna blir cirkulära i sina argument, då de inte skiljer på orsak och verkan. Om socialt kapital endast existerar *om* och *när* det uppenbaras som ett positivt utfall på kollektiv nivå, finns det ingen tydlig distinktion mellan resurserna och nätverksmedlemmars förmåga att införskaffa dem. Till skillnad från Bourdieu som visar hur olika tillgång till kapital skapar ojämlika förutsättningar, är detta mindre synligt i Coleman och Putnams idéer. Att säga att socialt kapital bestäms utifrån dess effekt är att förneka variationen bland fördelade resurser – trots att två personer innehar lika mycket socialt kapital kan den ena ges bättre jobbmöjligheter för att dess sociala nätverk innehar mer lämpade resurser. Att betrakta socialt kapital som en ”allmän tillgång” döljer inneboende ojämlikheter i hur resurser är fördelade, och därav strukturella ojämlikheter (Portes 1998, 5; Tzanakis 2013, 5–8). Även om Coleman och Putnam erkänner att socialt kapital kan spåras tillbaka till

individens interaktioner, är teoretikerna främst intresserade av hur dessa interaktioner kan generera gemensamma fördelar på gruppnivå. Då den kollektivistiska forskningen inte tar hänsyn hur socialt kapital kan fungera olika för olika individer, kommer denna studie vidta en konceptualisering av socialt kapital som inkluderar fler perspektiv och därmed undersöker sociala ojämlikheter och dess konsekvenser.

2.2.2 Individualistisk resursteori och bonding, bridging, linking

En av de som erbjuder ett alternativt perspektiv för att undersöka socialt kapital är Lin. Istället för att undersöka hur socialt kapital kan vara en kollektiv tillgång, intresserar sig Lin för socialt kapital på individnivå och hur människor får tillgång till inneboende resurser i deras sociala nätverk (Lin 1999, 31–32).

Jämfört med tidigare teoretiker som förespråkar täta eller slutna nätverk, ställer sig Lin kritisk till idén om isolerade relationer. Enligt Lin är tillväxten av socialt kapital beroende av att människor skapar relationer bortom sin innersta krets. Även om slutna nätverk kan vara fördelaktigt för den privilegierade gruppen då det bidrar till att bevara resurser inom gruppen, anser Lin att utvidgade nätverk är mer effektiva för att öka innehavandet av resurser. Vidare förespråkar Lin hur bekantskaper i form av svaga relationella band kan underlätta informations- och påverkansflöden (Lin 1999, 34). Lins antaganden går således i linje med Granovetter, en amerikansk forskare inom sociologi, vars idé är att det inte endast är starka relationsband som är viktiga för att utvinna fördelar. Enligt Granovetter är även människors ”weak ties” avgörande för att skapa relationer och utvinna fördelar mellan olika grupper (Granovetter 1973, 1360).

Framträdande för Lins teori om socialt kapital är att fokus ligger på vilka resurser som görs tillgängliga genom människors sociala relationer. Istället för att likställa socialt kapital med den sociala strukturen i sig, anser Lin att socialt kapital är inneboende nätverksresurser rotade i människors kontaktnät och relationer (Lin 1999, 36). En som byggt vidare på Lins teoretiska ramverk är Aldrich, vars forskning främst behandlat socialt kapital i katastrofstudier. För att illustrera hur Lin skiljer sig från tidigare forskning, menar Aldrich att teoretiker som Putnam eller Coleman studerar nätverksstrukturen och ”elledningarna”, medan Lin å andra sidan undersöker resurserna och ”elektriciteten” som flödar genom dessa ledningar (Aldrich 2012, 29–30). Även om Lin erkänner vikten av människors nätverkspositioner, antar Lin att dessa

bör behandlas som externa påverkansfaktorer. En bättre ursprungsposition i den sociala strukturen kan förvisso möjliggöra fler fördelaktiga resurser, men slutligen är det den förväntade avkastningen som bestämmer resursernas värde. Lin betonar därmed att socialt kapital är mer än människors relationer – socialt kapital är även resurserna som kan tillhandahållas därigenom (Lin 1999, 35–36).

Då människor besitter olika positioner i den sociala strukturen kan investeringen av socialt kapital antingen underlättas eller begränsas. Beroende på tillgängliga nätverksresurser kan socialt kapital antingen ge en direkt eller indirekt avkastning (Lin 1999, 41–42). Medan socialt kapital utifrån Coleman eller Putnams teorimodeller ofta används för att förklara varför positiva skeenden blir eller uteblir utefter grad av socialt kapital i samhället, möjliggör Lin en kritisk diskussion om sociala ojämlikheter bland människor. Att människor inte ges samma förutsättningar på grund av exempelvis kön, etnicitet eller religion kan dels bero på historiska eller institutionella processer. I linje med Bourdieu menar Lin att socialt kapital kan befästa människors nätverkspositioner då individer tenderar att dras till homogena grupper med likartade socioekonomiska karaktärsdrag. Grupper som redan är missgynnade kan bli mer avskärmade, liksom privilegierade grupper kan öka sina fördelar ytterligare (Lin 2000, 786–787).

För att specificera Lins teori kan socialt kapital som koncept konkretiseras till att beskriva individers investeringar i sociala relationer, vilka ger tillgång till inbäddade resurser och förbättrad avkastning. Lins nätverksresurser kan således delas in i *instrumentella* eller *expressiva handlingar* (egen översättning), vilka i sin tur ofta hänger ihop och förstärker varandra. *Instrumentella handlingar* beskriver vanligen de resurser som aktören får genom andra, såsom ökat socialt kapital i form av ekonomiskt välstånd, politisk makt eller social avkastning. Vad som menas med social avkastning kan exempelvis vara status, rykte eller ömsesidiga förväntningar. *Expressiva handlingar* beskriver å andra sidan upprätthållandet av resurser som är införskaffade av aktören själv, såsom fysisk kapacitet, mental hälsa eller livstillfredsställelse. Människors tillgång till och mobilisering av olika nätverksresurser för positiva avkastningar villkoras emellertid av dess positioner i den sociala strukturen, samt kollektiva tillgångar som tillit eller gemensamma normer (Lin 1999, 39–41).

Med utgångspunkt i Lins resursteori bygger studiens teoretiska ramverk på tre former (även kallat dimensioner) av socialt kapital: sammanbindande kapital ("bonding"), överbryggande

kapital ("bridging") och länkande kapital ("linking"). Att kombinera Lins resursteori med sammanbindande, överbryggande och länkande kapital är meningsfullt då formerna kan uppfylla olika funktioner, där respektive form möjliggör särskilda resurser. Det *sammanbindande kapitalet* beskriver människors närmsta kontaktnät. Ett vanligt kännetecken för sammanbindande kapital är att nätverken består av täta och slutna relationer, där medlemmarna i nätverken är förhållandevis likartade. De starka relationsbanden gör att sammanbindande kapital ofta synliggörs vid katastrofer eller extraordinära händelser, då individer prioriterar att hjälpa sina närmsta först i form av både materiellt och emotionellt stöd. Sammanbindande nätverk genererar emellertid inte alltid positiva effekter och måste därför behandlas med viss försiktighet. Samtidigt som sammanbindande kapital kan öka fördelar och samhörighetskänslan för människorna inom gruppen, kan allt för starka förbindelser exkludera och diskriminera icke-medlemmar (Aldrich 2012, 31–32; Aldrich & Meyer 2015, 259–260).

Jämfört med sammanbindande kapital som möjliggör samarbete bland nära och slutna grupper, fokuserar *överbryggande kapital* till människors svagare relationsband och bekantskaper. Överbryggande nätverk inbegriper de externa relationer som människor har bortom sin närmsta krets, med personer av exempelvis annan grupptillhörighet, etnicitet eller kultur. Karaktäristiskt för överbryggande kapital och människors ytligare bekantskaper är att det kan öka samverkan och informationsflöden bland olika grupper. Vid katastrofer synliggörs det överbryggande kapitalet på liknande sätt som i normaltid, där lösa personliga kontakter kan samordna stödfunktioner mellan olika sociala nätverk. Likt det sammanbindande kapitalet, kan även överbryggande kapital göra att vissa grupper klarar sig bättre i katastrofer då de tillges bättre information och resurstillgångar (ibid.).

Medan både sammanbindning och överbrygning går att hitta implicit bland idéer hos tidigare teoretiker såsom Putnam och Coleman, är *länkande kapital* emellertid ett relativt nytt tillskott i forskningsfältet. Szreter och Woolcock var bland de första att addera den länkande dimensionen till diskussionerna om socialt kapital. Unikt i förhållande till de tidigare formerna av socialt kapital, är att länkande kapital inbegriper människors sociala kontaktnät mellan olika maktpositioner och auktoritära nivåer. Det länkande kapitalet belyser hur kontaktnät kan bildas mellan ojämlika statusnivåer, vilket blir särskilt viktigt i samhällen med stora socioekonomiska klyftor, där människor av lägre rang kan dra fördelar genom kontakter högre upp i hierarkin. Vidare kan ett starkt länkande kapital vara avgörande för att samspelet

mellan medborgare och samhällsviktiga institutioner ska fungera. Likt tidigare former av socialt kapital, kan även länkande kapital emellertid leda till negativa utfall såsom korrupktion eller förtryck mot de som exkluderas (Szreter & Woolcock 2004, 655). Även om det länkande kapitalet i många avseenden anses vara människors svagaste relationer, menar Aldrich att länkande kapital utgör de viktigaste och mest värdefulla kontakterna då dessa möjliggör instrumentella resurser från högre maktnivåer (Aldrich 2015, 408–409).

Studiens teoretiska utgångspunkt är således i Lins individualistiska resursteori, där författaren har för avsikt att undersöka människors olika tillgång till nätverksresurser genom dess sammanbindande, överbryggande och länkande kapital. Utifrån dess teoretiska utgångspunkt kommer socialt kapital användas för att öka förståelsen för människors olika sårbarhet vid stormen Gudrun.

2.2.3 Vad är sårbarhet?

Likt många andra tvärvetenskapliga fenomen är studiet av sårbarhet förekommande inom en rad olika discipliner. Inom katastrofstudier presenterar Wisner m.fl. (2004) en klassisk definition av begreppet, där sårbarhet betraktas som ”egenskaperna hos en person eller grupp och deras situation som påverkar dess förmåga att förutse, hantera, motstå och återhämta sig från påverkan av en naturkatastrof” (Wisner et al. 2004, 11, egen översättning). För att specificera ovanstående definition ytterligare identifierar Cannon (2008) fem komponenter som utgör sårbarhet: initialt välmående, eget skydd, uppehållets återhämtningsförmåga, socialt skydd och ledning från institutioner (Cannon 2008, 3). Utöver individuella förutsättningar och skydd från samhället, menar Cannon att sårbarhet även påverkas från vilket skydd som erbjuds från människors sociala kapital (Johansson 2005, 19).

Då denna studie vill belysa hur socialt kapital kan påverka grupper olika, kommer studien främst använda sig av Tierneys begreppsdefinition av sårbarhet. I linje med både Wisner m.fl. och Cannon menar Tierney (2014) att sårbarhet anger vad som är i farozonen och därmed potentialen att utsättas för skada eller förlust. Då sårbarhet representerar potentiell skada, blir sårbarhet ett tillstånd som är närvarande oavsett om det sker en händelse som utlöser de underliggande sårbarheterna eller inte (Tierney 2014, 166). Människors sårbarhet vid katastrofer bestäms alltså av faktorer som missgynnar eller utsätter människor för risk även i normaltid (ibid.,141).

Om än sårbarhet i katastrofer är bundet till sin geografiska kontext, understryker Tierney dock vikten av att ta hänsyn till sociala och politiska faktorer såsom samhällens olika konstruktion, infrastruktur och sociala normer (Tierney 2014, 12–13). Socioekonomiska faktorer som kön, etnicitet och inkomst ligger ofta till grund för människors sårbarhet, likväl som människors ålder, fysiska förmåga och sociala nätverk. Vid katastrofer är vanligen äldre och rörelsehindrade personer i större fara än de som är unga och friska (ibid., 141–142). Mönster av social ojämlikhet skapar ojämlikhet i sårbarhet (ibid., 232). Genom att referera till tankar hos bland annat Portes (1998) och Aldrich (2012), betonar Tierney vikten av socialt kapital för människors förmåga att hantera uppkomna situationer. I linje med Cannon som belyser hur socialt kapital både kan öka och minska människors skydd, anser Tierney att socialt kapital kan påverka olika människors sårbarhet vid katastrofer. Istället för att se socialt kapital som en allmängiltig tillgång, anser Tierney att socialt kapital verkar olika för olika grupper utifrån människors inkludering eller exkludering, och därigenom dess tillgång till resurser (ibid., 195).

3. Tillvägagångssätt

3.1 Metod

Undersökningen som kommer genomföras är en kvalitativ *fallstudie* då studien kommer riktas till en historisk företeelse och därmed ett enskilt fall. Då fallstudiers styrka kännetecknas av djupgående analyser kommer endast en aspekt av fallet undersökas snarare än hela företeelsen i sig. Trots denna fallstudie uteslutande studerar stormen Gudrun som enskild händelse, kommer det ske implicita jämförelser till större sammanhang i syfte att contextualisera studien (Bennett 2010, 21). Karaktäristiskt för kvalitativa fallstudier är att de producerar kunskap som är kontextberoende, vilket oftast betraktas vara fallstudiers svaghet då det antas minska studiens generaliserbarhet. Att fallstudier genererar kunskap bunden till sin kontext kan å andra sidan ses som en styrka, då det möjliggör utveckling och nyansering av den regelbaserade kunskapen. Då människors sociala verklighet inte är regelstyrt, är fallstudier viktiga för att pröva och undersöka under vilka förutsättningar som den regelbaserade kunskapen är giltig, då det än inte finns några bestämda teorier inom samhällsvetenskapen som är helt oberoende sin kontext (Flyvbjerg 2006, 222–223).

Utifrån vad som identifierats som ett problem i tidigare forskning, ges undersökningen ett vetenskapligt intresse då studien avser att öka förståelsen för det specifika fallet och generera ny kunskap. Istället för att lägga vikt vid kvantifiering av siffror, kommer studien undersöka betydelsen av ord och text (Bryman 2018, 61). Då studien ämnar undersöka *hur* snarare än *hur ofta* socialt kapital hade olika funktion för människors sårbarhet, lämpar sig inte en kvantitativ metod för undersökningens syfte (Boréus & Bergström 2012, 80). Att det var färre människor som var sårbara och drabbades särskilt hårt under stormen Gudrun gör inte deras upplevelser mindre viktiga att undersöka.

Den metod som tillämpas för att genomföra studien är sålunda en *kvalitativ innehållsanalys*. Även om innehållsanalyser oftast används i kvantitativa sammanhang, är det möjligt att genomföra en kvalitativ studie med hjälp av innehållsanalytisk metodik. Studien kommer vara av beskrivande art, där textinnehållet bearbetas på ett systematiskt sätt utan att mäta eller räkna. Då analysen kommer ske manuellt utan hjälp från olika datorsystem, möjliggörs en djupgående och mångsidig skildring av texten, där implicita förståelser blottläggs. Vidare

kommer den kvalitativa innehållsanalysen öppna upp för en mer komplicerad textförståelse där texten ges betydelse, tolkas och sätts i ett bredare sammanhang (Boréus & Bergström 2012, 50–51). Utifrån det identifierade forskningsproblemet och den valda metoden har material samlats in om det aktuella fallet. Då materialet ska avgränsas utifrån studiens syfte (ibid., 54), fokuserar undersökningen till material som belyser katastrofens sociala aspekter. Vidare har det insamlade analysmaterialet dekonstruerats, där författaren sökt mönster och dolda innebörder i texten, samt förenat det till sammanhang om socialt kapital utanför det empiriska materialet. För att kategorisera materialet utgår studien från undersökningens teoretiska ramverk. I teorin presenteras ett antal teoretiska begrepp och kännetecken på de teoretiska begreppen kan identifieras i praktiken. Med utgångspunkt i Lins resursteori samt sammanbindande, överbryggande och länkande kapital baseras den senare analysen på teoretiska antaganden i studiens operationalisering.

3.2 Material

Med hänsyn till det aktuella tidsspännat från det att katastrofen inträffade till studiens genomförande, kommer studiens material uteslutande vara sekundärkällor. Att göra intervjuer hade förvisso varit ett intressant och värdefullt tillvägagångssätt då det synliggör människors enskilda upplevelser, åsikter och iakttagelser (Bryman 2018, 561). Då studien genomförs många år efter att stormen Gudrun passerade Sverige har antalet relevanta intervjupersoner och tillförlitliga berättelser emellertid minskat. Förenat med tidigare studier om minnet framgår det att minnet är relativt kortvarigt och att människor vanligen snabbt glömmet specifika detaljer och upplevelser efter extrema naturhändelser, kriser eller katastrofer (Ullberg 2013, 19–21). Då det är svårt att samla in material genom intervjuer 15 år efter händelsen, kommer studien som ett kompletterande element använda intervjumaterial som hittats i tidigare forskning.

Utöver intervjumaterial från tidigare vetenskapliga publikationer, kommer studien även undersöka delar ur en offentlig utredning, myndighetsdokument, rapporter och reportage i media som behandlat den aktuella händelsen. Vidare ämnar studien ge en ny infallsvinkel på stormen Gudrun och utveckla de resonemang som tidigare förts i det existerande materialet (Booth et al. 2019, 102–103). En potentiell nackdel med att använda sekundärdata är att datan har samlats in för ett annat ändamål och i ett annat sammanhang, vilket ställer krav på

transparens och ödmjukhet i studiens slutsatser (Eliasson 2018, 50). Vid kvalitativa fallstudier är det vanligt att författaren själv väljer fall och material utefter den eller de forskningsfrågor som ska besvaras. Reliabilitet är därmed ett vanligt problem vid kvalitativa studier då subjektiva uppfattningar kan påverka analysen, vilket i sin tur kan försvåra för andra forskare att genomföra studien upprepade gånger och få lika resultat (Teorell & Svensson 2007, 59–60).

Samtidigt som en kvalitativ metod ökar chanserna för att urvalet ska bli mer representativt för studiens syfte, finns även det en överhängande risk att eventuella urvalsfel uppstår. Ett vanligt och svårupptäckt urvalsfel är att författaren väljer material som bekräftar hypotesen utan att ta hänsyn till motstridiga uppfattningar. För att motverka urvalsfel kommer studiens tillvägagångssätt och material redogöras, samtidigt som det förs en kritisk diskussion om undersökningens begränsningar. Att studien kan påverkas av subjektiva uppfattningar behöver emellertid inte minska undersökningens validitet så länge författaren är tydlig och transparent i sina redogörelser. Därför är en viss medvetenhet viktig för hur alternativa tillvägagångssätt hade kunnat generera annorlunda resultat (Bennett 2010, 40–41).

För att öka studiens tillförlitlighet har det skett ett noggrant urval av källor, där materialet antingen är hämtat från berörda aktörer såsom statliga myndigheter eller organisationer, lokal media eller publikationer som är expertgranskade (Booth et al. 2019, 116). Exempel på valda källor är Krisberedskapsmyndigheten (KBM), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Energimyndigheten och Sveriges kommuner och landsting (SKL – nuvarande Sveriges kommuner och regioner, SKR). Även nyhetsmedia som *Dagens Nyheter*, *Hallands Nyheter* och *Smålandningen* är ytterligare exempel på valda källor. I syfte att uppnå god validitet där undersökningen mäter vad som avses mätas, har materialet hämtats från aktörer som antingen själva påverkades direkt av stormen eller från kvalitetsgranskade publikationer som återberättar berörda aktörers upplevelser. Materialet har även kritiskt undersökts upprepade gånger för att undvika att missa implicita eller avgörande sakinnehåll (ibid., 129–130). I syfte att uppnå god källhantering har kommit textens avsändare och dess intresse i att publicera materialet värderas källkritiskt (Bergström & Boréus 2012, 43).

3.3 Operationalisering

I syfte att undersöka hur socialt kapital kan öka förståelsen för människors olika sårbarhet vid stormen Gudrun, kommer författaren belysa vad som ska studeras samt under vilka förutsättningar det kan identifieras i texten. För att öka studiens transparens och tillförlitlighet kommer studiens underliggande antaganden systematiskt presenteras, samt hur operationaliseringen relaterar till undersökningens teoretiska utgångspunkt.

3.3.1 Nätverksresurser

	Teoretisk definition	Exempel i texten
<i>Instrumentella handlingar</i>	Ekonomiskt välstånd, politisk makt och social avkastning.	Materiella och sociala resurser, såsom nödvändiga redskap och verktyg vid återuppbyggnadsfasen eller sociala relationer som påverkade tillgången till materiellt och emotionellt stöd.
<i>Expressiva handlingar</i>	Fysisk kapacitet, mental hälsa och livstillfredsställelse.	Människors olika hälsostatus, funktionsvariationer, ålder, välbefinnande eller känslotillstånd.

Figur 1. Operationalisering av Lins nätverksresurser: instrumentella och expressiva handlingar.

Genom att operationalisera Lins teori kommer studien undersöka individers nätverksresurser, det vill säga människors instrumentella och expressiva handlingar. Då de *instrumentella handlingarna* beskriver resurser i form av ekonomiskt välstånd, politisk makt eller social avkastning (Lin 1999, 40), kommer fokus både vara på materiella och sociala resurser. Inom denna studie kommer instrumentella handlingar beskriva människors ojämlika materiella tillgångar, där vissa hushåll visade sig vara bättre rustade inför stormen. Viktiga materiella tillgångar som var ojämnt fördelade var exempelvis traktorer, skogsmaskiner, motorsågar, mobila elverk eller alternativa uppvärmningsmöjligheter som kaminer och kakelugnar. Utöver de materiella resurserna som gjordes tillgängliga kommer även människors sociala avkastningar undersökas, där exempelvis individers olika kontaktnät kunde underlätta (eller begränsa) olika former av fysiskt och psykiskt stöd. Då den sociala avkastningen skiljer sig från ekonomiska transaktioner, handlar social avkastning om människors ömsesidiga

förväntningar och offentligt erkända skyldigheter snarare än finansiella affärer. Beroende på tillgång till sociala nätverk fick människor olika tillgång till information om händelsen och dess hantering, kontakt till anhöriga eller prioriterad hjälp.

Jämfört med de instrumentella handlingarna beskriver *expressiva handlingar* å andra sidan resurser som fysisk kapacitet, mental hälsa och livstillfredsställelse (Lin 1999, 40). Inom ramen för denna studie kommer expressiva handlingar undersökas genom människors olika hälsostatus, där faktorer såsom funktionsvariationer och ålder blir särskilt framträdande som avgörande faktorer för människors fysiska hanteringsförmåga vid stormen. Genom att analysera ett antal berättelser från Gudrun kommer även människors välbefinnande undersökas, där känslor som rädsla och oro har identifierats mer förekommande hos vissa grupper än hos andra.

3.3.2 Former av socialt kapital

	Teoretisk definition	Exempel i texten
<i>Sammanbindande kapital</i>	Sociala kontakter till nära, täta och slutna relationer.	Familjemedlemmar, nära anhöriga eller vänner.
<i>Överbryggande kapital</i>	Externa nätverk och ytliga bekantskaper.	Relationer till omgivning, engagemang i föreningar och organisationer.
<i>Länkande kapital</i>	Kontakter mellan olika maktnivåer.	Etablerade kontaktvägar till institutioner och hjälpaktörer, såsom vård- och hemtjänstpersonal.

Figur 2. Operationalisering av sammanbindande, överbryggande och länkande kapital.

I syfte att specificera människors ojämlika tillgång till nätverksresurser kan sammanbindande, överbryggande och länkande kapital visa hur olika former av nätverk genererade olika kapaciteter och resurstillgångar. De olika formerna av socialt kapital används för att öka förståelsen om var i de sociala nätverken som individer hämtar sina resurser. I studien identifieras det *sammanbindande kapitalet* i människors nära relationer, där exempelvis tillgång till familjemedlemmar, nära anhöriga eller vänner undersöks. Medan det sammanbindande kapitalet karaktäriserades för att bidra med snabba och personliga hjälpinsatser, bistod människors *överbryggande kapital* med resurser som fanns bortom individens innersta krets. För att identifiera det överbryggande kapitalet analyseras människors

externa relationer till sin omgivning, såsom engagemang i föreningsliv och organisationer, relationer till arbetskamrater eller bekanta. Exempel på överbryggande kapital vid stormen Gudrun var medlemskap i Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) eller lokala idrottsföreningar. Slutligen kan det *länkande kapitalet* identifieras i människors kontakter till högre maktnivåer såsom institutioner eller aktörer med ansvarsskyldighet. Även om det länkande kapitalet oftast inbegriper de svagaste banden, kännetecknas länkande kapital av att ge betydande resurser som annars inte hade varit tillgängliga. I Sverige kunde exempelvis statliga myndigheter och kommunala servicetjänster utgöra en avgörande del av människors resurstillgångar.

4. Analys

Utifrån studiens teoretiska ramverk kommer undersökningen analysera människors olika sårbarheter vid stormen Gudrun. Med utgångspunkt i Lins idéer om socialt kapital, ligger tyngdpunkten på att undersöka individers olika tillgång till resurser genom de olika nätverksformerna i socialt kapital: sammanbindande, överbryggande och länkande kapital.

4.1 Fallbeskrivning

På senare tid har det blivit svårt att tala om rena naturkatastrofer då människan tillskrivs en allt större roll inom katastrofforskningen (Enander 2006, 41). Istället för att endast betrakta katastrofer som slumpmässiga och oväntade olyckshändelser, har nutida forskare undersökt hur katastrofers effekter är beroende av politiska beslut och mekanismer inom den sociala strukturen (Bondesson 2017). Katastrofer angriper oss olika genom vart vi befinner oss rent geografiskt och hur våra bostäder ser ut, men även inom ett specifikt geografiskt område har människor olika förutsättningar att hantera och svara på katastrofer (Wisner et al. 2004, 6). Att göra en distinkt skillnad mellan naturkatastrofer och den sociala världen vi lever i blir alltså missvisande, då det anses nödvändigt att ta del av båda aspekterna för att förstå katastrofers karaktär men också för att förhindra dess förödande konsekvenser. Katastrofer kan alltså beskrivas som en blandning av naturliga händelser och mänskligt agerande, där dess effekter kan hindra ekonomisk och mänsklig utveckling på både individ- och samhällsnivå (ibid., 4–5).

Jämfört med många andra länder har Sverige varit relativt förskonat från större samhällskriser och katastrofer (CTSS 2019, 9). Vid millennieskiftet gjordes en samlad bedömning att det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde hade förbättrats. Istället för att lägga krut på militär verksamhet i totalförsvaret, fokuserades militärtjänst för deltagande i internationella insatser. Som en konsekvens av den nya eran efter kalla kriget fattades ett antal beslut år 2002 om att förändra svensk krisberedskap till följd av en militär nedrustning. Det tidigare invasionsförsvaret ersattes med ansvarsprincipen och geografiskt områdesansvar, samtidigt som den nya Krisberedskapsmyndigheten (KBM) inrättades (ibid., 69–70).

De prövningar som svensk krisberedskap mötte efter förändringarna år 2002 var varierande, varav många skedde utom Sveriges gränser men där svenskar drabbades. Några händelser där det svenska krishanteringssystemet prövades på hemmaplan var bland annat skogsbranden i Västmanland år 2014, terrorattentatet på Drottninggatan år 2017 och skogsbränderna år 2018. Två händelser som skedde mer i närtid efter förändringarna år 2002 var tsunamin i Sydostasien år 2004 och stormen Gudrun år 2005, vilka satte det svenska krishanteringssystemet på sin spets. Katastroferna avlöste varandra med knappa två veckors mellanrum – i svallvågorna av tsunamin som inträffade på annandag jul, blåste ett oväder in över Sverige den 8–9 januari med orkanvindar uppmätta på vissa håll till 42 m/s (CTSS 2019, 71–72). I efterhand har SMHI dock konstaterat att vindarna kan ha varit mycket värre än så, men på grund av de omfattande elavbrott och haverier i telefonförbindelser som orkanen medförde, har en hel del meteorologiska data om stormnatten gått förlorad (SMHI 2020).

Det kraftiga ovädet som drabbade Sverige uppstod genom ett lågtryck som hade utvecklats i nordvästra Irland, där kalla vindar från Grönland hade kolliderat med den fuktiga luften i syd. Lågtrycket hade successivt rört sig upp genom södra Norge, för att sedan blåsa in med full kraft över västkusten och Sydsverige. De områden som drabbades värst var södra och mellersta Götaland, däribland Halland, Småland, Blekinge, norra Skåne och södra Västergötland. Inte ens i de tätaste småländska skogarna var de kraftiga orkanvindarna ett undantag. Stormen Gudrun blev således en av de värsta stormar som Sverige någonsin upplevt (SMHI 2020). På söndagsmorgonen när vindarna avtog hade stormen kapat omkring 150 miljoner träd och skadat över 2000 mil elledning. De omfattande materiella skadorna som Gudrun orsakat, bidrog till att omkring en halv miljon abonnenter blev strömlösa och cirka 300 000 människor utan telefoni (Svensson & Deltér 2005, 4).

4.2 Prövningar för ansvariga aktörer

Då stormen Gudrun svepte in över Sverige på lördagskvällen den 8 januari blev många överraskade av stormens intensitet. Trots SMHI:s varningar om ett växande lågtryck, var få människor beredda på vilka omfattande konsekvenser som lågtrycket skulle medföra. Varken nationellt, regionalt eller lokalt uppmärksammades det kraftiga väderfenomenet som närmade sig Sverige. Under eftermiddagen hade stormen till en början bara orsakat några enstaka strömavbrott, vilket inte ansågs vara särskilt uppseendeväckande då det var vanligt för

årstiden, särskilt för hushållen som bodde ute på landsbygden. Från att endast föranleda ett fåtal strömavbrott, accelererade stormvindarna snabbt under kvällen till att nå orkanstyrka i stora delar av Sydsverige, där totalt elva län drabbades särskilt hårt. Redan vid midnatt var omkring 730 000 abonnenter utan el, samtidigt som många vägar blev oframkomliga för passerande trafik (Westling 2006, 9–10).

Lars Erik Brodin, dåvarande räddningschef i Hylte kommun, beskriver sina minnen från stormnatten i *Hallands Nyheter*. Brodin berättar hur de första varningarna främst handlat om förhöjda vattennivåer och inte en storm. Allt eftersom antalet larm ökade i samband med fallande träd, kallade Brodin in mer personal. Senare på kvällen när Brodin och hans kollegor skulle genomföra en hjälpinsats tvingades de att avbryta uppdraget. Hjälpinsatsen rörde en familj som fastnat längs vägen på grund av fallande träd. När det mobila nätet slogs ut påverkades räddningstjänstens kommunikationer, samtidigt som den massiva trädfällningen längs vägarna blev en livsfarlig fälla för alla som vistades där (Bark 2020).

Träd knäcktes av som tändstickor och slets upp ur marken som ogräs, samtidigt som delar från de skadade träden kastades omkring med sådan fart att de förstörde stora mängder teknisk infrastruktur. En av förklaringarna till varför stormen fällde uppemot 75 miljoner m³ skog anses dels bero på det milda vädret, då avsaknaden av tjäle i marken minskade trädens robusthet mot starka orkanvindar. Likt den familj som räddningschef Brodin och hans kollegor skulle assistera, fastnade många människor i sina bilar längs vägarna under lördagsnatten. Människorna som stannade kvar i sina bilar fick sitta ensamma i flera timmar tills hjälpinsatserna anlände. De som inte stannade kvar i bilarna sökte sig ut till öppna fält, kröp ut längs diken eller grusgropar för att söka skydd från de fallande träden. På flera håll havererade mobil- och radiomaster, samtidigt som centrala kraftledningar för elektricitet och telefoni förstördes. Under Gudrun drabbades även de områden som förväntades vara skyddade för större driftstörningar, då det visade sig att de förebyggande ledningsgatorna i skogen inte var tillräckligt omfattande (Westling 2006, 12–13).

På vissa platser beräknades den stormfällda skogen motsvara en genomsnittlig trädfällning för tio år inom området. Förödelsen som orkanvindarna hade orsakat gjorde att cirka 30 000 km av de lokala elledningarna skadades, där 2700 km av dessa elnät behövde bytas ut helt (SOU 2007:60, 127–128). Av totalt 18 omkomna dog sju människor under stormnatten medan

resterande förolyckades i det senare uppröjningsarbetet. Vidare beräknades omkring 140 arbetsmiljöolyckor orsakats av stormen Gudrun under år 2005 (Westling 2006, 38–39).

Stormen Gudruns materiella skador gav inte bara ekonomiska förluster, utan genererade även störningar i viktiga samhällsfunktioner. Genom att betrakta Gudrun i ljuset av ett ”systemperspektiv” är det möjligt att synliggöra stormens åverkan bortom skogsbruket till att även inkludera stormens åverkan på civilsamhället (Blennow 2013, 11). Att undersöka faktorer som volym skadad skog, infrastruktur, antalet olyckor eller dödsfall är inte betydelselöst, men det bör inte exkludera studiet av stormens andra effekter. Förutom ekonomiska kostnader, kan avbrott i elnätet utlösa kedjereaktioner och orsaka problem hos andra sektorer och aktörer. Bara för att vissa skador är svårare att direkt anknyta till katastrofen, betyder det inte att det är mindre angeläget att undersöka dessa skador (ibid., 5). Vid katastrofer som Gudrun utsätts människor inte bara under det aktuella händelseförloppet – stormar kan även utlösa sårbarheter under en längre tid för viktiga samhällsfunktioner och enskilda hushåll (Westling 2006, 33).

Både under och efter stormnatten var det svårt att komma fram till SOS Alarm och ibland var nödnumret helt ur funktion (KBM 2005, 8). Många abonnenter mötte även svårigheter i att kontakta deras ansvariga elbolag, där bolagen ofta skilde sig från varandra i hur regelbundet de gav sina kunder aktuella lägesuppdateringar. Medan vissa bolag var mer avvaktande i sina informationsflöden, skickade andra bolag ut kontinuerlig information eller etablerade mötesplatser i de berörda områdena. Elbolagens svårigheter att informera sina drabbade abonnenter gjorde att många hushåll var ovetande när strömmen skulle återvända (KBM 2006, 3).

Som ett resultat av bristande förståelse för stormskadornas omfattning gav många elbolag ut felaktiga förutsägelser om när strömmen skulle komma tillbaka. Frånsett att de flesta prognoser var underskattade i förhållande till verkligheten, saknades det mer områdesspecifika prognoser. Elbolagen tilldelade ofta hushållen ute på landsbygden samma information som stadsborna, vilket i efterhand visade sig vara vilseledande för de enskilda abonnenterna (KBM 2006, 3). Då människorna trodde att strömavbrottet inte skulle vara länge utefter den information som tilldelats, köpte somliga mindre elverk som inte långt därpå visade sig otillräckliga i förhållande till den strömlösa tid som väntande. Den problematik som uppstod visade tydligt vikten av lokala informationskanaler, då dessa vanligen ger mer

precis och platsbunden information (Westling 2006, 28). Då tsunamin i Sydostasien hade inträffat bara några veckor innan Gudrun riktades majoriteten av den mediala uppmärksamheten till tsunamins evakuerings- och räddningsprocesser (ibid., 13). I efterhand meddelade Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) att det saknades information till allmänheten de första dygnet efter att stormen Gudrun inträffat (KBM 2005, 22).

Även om den lokala radion var en viktig informationskälla för det drabbade civilsamhället fungerade inte radion på alla platser, vilket ställde krav på utökade informationskanaler. På vissa håll använde länsstyrelser varningssystemet Viktigt meddelande till allmänheten (VMA), vilket dock mötte skarp kritik från statens räddningsverk då VMA endast ska användas i akuta hotsituationer. Länsstyrelser, Polismyndigheten och Försvarsmakten annonserade ut aktuell information i pressmeddelanden och vid presskonferenser. I Kronobergs län inträdde ett extrainsatt gemensamt informationssystem (KrisSam), där människor kunde hitta information både på webbplats och via telefon. Via de samverkande myndigheterna ökade KrisSam informationsspridningen mellan olika kommuner. På grund av förlorad elförsörjning inom det drabbade området fungerade dock webbplatser främst som informationskälla till dem utanför området. Då många telefonlinjer snabbt blev överbelastade och batterierna tog slut, inrättades alternativa informationsvägar genom exempelvis tidningsbud och fysisk informationsutdelning av LRF. Även uppsökande verksamhet påbörjades av bland annat frivilliga, kommunanställda och hemvärnet (KBM 2005, 22–23; KBM 2006, 5–6).

Utifrån ovanstående resonemang en koppling mellan samhällsmässiga utmaningar och socialt kapital identifieras. Utöver ekonomiska och materiella kostnader orsakade katastrofen även utmaningar av social karaktär. Försenade hjälpinsatser, överbelastade telefonlinjer och knappa informationsflöden är exempel på svagheter i ansvariga aktörers krishantering. I linje med Cannons fem påverkansfaktorer för sårbarhet (Cannon 2008, 3), kan stormen Gudrun illustrera hur försenade hjälpinsatser från politiska institutioner hade stor påverkan på hur människor drabbades olika av katastrofen. Trots att Sverige hade starkt etablerat skydd från samhälleliga institutioner, försvårade stormen institutionernas förmåga att snabbt erbjuda tillräckligt stöd, vilket i sin tur påverkade det drabbade civilsamhället.

Som en reaktion på ansvariga aktörers prövningar, ökade individers incitament att på egen hand aktivera sina sociala nätverk, för att därigenom få resurser som ökade dess förmåga att

hantera utmaningarna. Att stormens konsekvenser åtminstone delvis behövde hanteras med hjälp av resurser i människors sociala nätverk överensstämmer med Lins antagande om öppna nätverk, vilka antas ha en avgörande roll för ökade resurstillgångar (Lin 1999, 35). Förenat med Tierneys diskussion om sårbarhet relaterat till sociala och politiska faktorer (Tierney 2013, 12), är ett möjligt antagande att människors sårbarhet under Gudrun även villkorades av tidigare politiska beslut om samhällets konstruktion och teknisk infrastruktur. Byggnationen av det svenska elnätet hade orsakat omfattande beroendekedjor, vilket gjorde de flesta samhällsfunktioner känsliga för störningar i elnätet (Westling 2006, 55). Som tidigare katastrofforskning konstaterat kan det därav vara svårt att prata om rena naturkatastrofer, då människan ofta påverkar katastrofens utfall (Enander 2006; Bondesson 2017; Wisner et al. 2004).

4.3 Socialt kapital som tillgång

4.3.1 Sammanbindande kapital

Likt vad som identifierats i tidigare forskning om stormen Gudrun (Johannisson & Olaison 2007), spelade människors sociala kontaktnät en viktig roll för det krishanteringsarbete som följde efter katastrofen. Etablerade kontaktvägar genom informella relationer och tidigare samverkansövningar vägde ofta upp bristande kontaktuppgifter och information om kontaktpersoner till de drabbade (Westling 2006, 20–21). Det handlade alltså sällan om att människor utökade sina relationer, utan snarare att människor började använda sina existerande kontaktnät mer effektivt (Svensson & Deltér 2005, 4).

Under stormnatten sökte sig många till familjemedlemmar, släktingar eller vänner. Människor övernattade hos varandra på grund av oframkomliga vägar, många åkte hem till sina anhöriga och dagarna efter stormen hjälptes de åt för att säkerställa elementära behov på grund av elbristen, såsom mat och hygien (Johansson 2020). Människors nära sociala relationer erbjuder således snabbast stöd i direkt anknytning till stormen (Guldåker 2009, 214). Äldre och rörelsehindrade som hade begränsad fysisk förmåga eller som bodde i ensamhushåll, fick ofta hjälp av sina unga och friska anhöriga som kunde bistå i röjningsarbetet. Utifrån insamlat intervjumaterial efter stormen Gudrun redovisar Guldåker (2009) hur många menade att människors närmsta sociala nätverk var de som ingav det starkaste emotionella stödet. Även om människors hälsostatus kunde vara en hämmande faktor i form av hög ålder eller

rörelsehinder, kunde närvaron eller samvaron av andra närstående öka känslan av trygghet och säkerhet (ibid., 176).

Med hänsyn till ovanstående resonemang kan det konstateras att stormen Gudrun synliggjorde människors *sammanbindande kapital*, då täta kontakter i form av närvarande familj, vänner eller andra anhöriga ökade människors förmåga att hantera den uppkomna krissituationen. Både under och efter stormnatten visade sig det sammanbindande kapitalet ha en viktig funktion, då människors familjerelationer möjliggjorde snabbt initialt stöd innan berörda institutioner eller aktörer hade hunnit anlända till den olycksdrabbade platsen.

I linje med Lin (2000) visade katastrofen hur människor sökte sig till närstående och vänner i sin omgivning. Bland de nätverksresurser som gjordes tillgängliga genom individers sammanbindande kapital var exempelvis instrumentella handlingar, där människors nära familjerelationer bistod i nödvändiga materiella resurser som ett komplement till elbristen. Att människor öppnade upp sina hem till varandra visar hur det sammanbindande kapitalet även erbjöd nätverksresurser bortom de materiella, såsom sociala resurser i form av både fysiskt och psykiskt stöd. Utöver instrumentella handlingar synliggjordes även expressiva handlingar, då människors välbefinnande och mentala hälsa förbättrades i samband med stöd från nära anhöriga. Människor med funktionsvariationer eller andra hinder undsattes ofta av yngre släktingar eller vänner som hade utökad hanteringsförmåga. Nära sociala kontakter gjorde att många människor slapp den ofrivilliga isoleringen som annars hade uppstått.

4.3.2 Överbryggande kapital

Frånsett det sammanbindande kapitalet, förbättrades även människors förutsättningar att hantera katastrofen genom dess *överbryggande* relationer. Ytterligare intervjumaterial från Guldåker visar hur ett äldre par ute på landsbygden dels fick hjälp från sina vuxna barn i uppröjningsarbetet, men även av andra bybor. Trots att paret i fråga inte hade de materiella resurser eller den fysiska kapacitet som krävdes för att röja vägen hem till gården, hade paret starkt stöd från sina närstående samtidigt som familjen var engagerad i lokalt föreningsliv. Parets externa kontakter erbjöd inte bara stöd i form av önskvärda verktyg, utan även kunskap om hur paret skulle hantera situationen på bästa sätt (Guldåker 2009, 254–257). Ett annat exempel där människorna samverkade både inom och utom familjen var på en bondgård. Frånsett lantbrukarnas materiella fördelar i uppröjningsarbetet, visar Guldåkers intervju hur

hushållet bestod av flera människor vilket gjorde att familjen kunde avlösa varandra i röjningsarbetet. Då bondgården även hade externa kontakter i LRF och i andra lokala sammanslutningar skedde ett ömsesidigt utbyte där lantbrukarna både fick hjälp av utomstående och kunde erbjuda hjälp till andra (ibid., 249–259).

Mitt i all förödelse bland förtvivlade skogsägare och de sorgsna anhöriga till dödsoffren uppstod betydande samverkan. I mindre orter som Vittsjö och Verum hjälptes människor åt i uppröjningsarbetet. Grannar lånade ut förnödenheter mellan varandra, såsom rent dricksvatten och tillfälliga aggregat. Elektriker upprättade mobila kraftverk på gemensamma mötesplatser, hemvärnet ordnade tillfälliga matlagingsplatser och brandmän och vägarbetare röjde vägar. Sammanhållning och gemenskap lyste upp den mörka tillvaron efter stormens ödeläggelse (Klint 2015, 30–33). Människors befintliga sociala kontaktnät visade sig ha betydande effekter i stormen Gudruns återuppbyggnadsfas. Externa nätverk i exempelvis byalag, idrottsföreningar, LRF och trossamfund ökade förmågan för uppröjning och mattransporter, men även för hembesök hos äldre, rörelsehindrade eller sjuka (Westling 2006, 57). I många mindre samhällen åkte människor och tittade till varandra, där äldre som bodde ensamma både prioriterades av hemsjukvård och grannar (Rothenborg 2007).

Berättelser från drabbade hushåll beskriver hur de flesta upplevde att kontakter i omgivningen ökade förmågan att hantera katastrofen, där människor fick tillgång till nödvändiga resurser och tekniska verktyg genom sina sociala relationer. Kontakter till bondgårdar, skogsägare och jordbrukare var särskilt fördelaktigt då dessa oftast var välutrustade. Frånsett människors familjerelationer, var externa relationer avhängigt för gemensamma och koordinerade handlingar, trygghet och solidaritetskänsla. Framstående för människors samordning under uppröjningsarbetet var LRF, då medlemmarna i föreningen spred information sinsemellan och organiserade gemensamma knytpunkter som syftade till att upprätthålla grundläggande behov. I vissa fall när det saknades data om hushåll med särskilda hjälpbehov kunde lokala sammanslutningar fungera som komplement till ansvariga aktörer, då föreningarna kunde bistå med tillförande information (Guldåker 2009, 174–175). Att det saknades tillgänglig information om vissa människor är ett tydligt exempel på bristande kontaktvägar från gräsrotsnivå till institutionell nivå. Korrelerat till idéer hos Szreter och Woolcock förklaras svaga kontaktnät mellan olika maktnivåer i samhället som bristande *länkande kapital* (Szreter & Woolcock 2004). Överensstämmande vad som betraktas som karaktäristiskt för

överbryggande kapital, kunde människors externa kontaktnät underlätta dessa bristande informationsvägar.

Om än Sverige ofta karaktäriseras av att ha ett samordnat samhälle med ansvariga myndigheter, hade socialt kapital en central roll för krishanteringen efter Gudrun. I linje med antaganden av både Granovetter (1973) och Lin (1999), var öppna sociala nätverk och ytliga bekantskaper avgörande för effektiva resursflöden mellan olika grupper. Trots att öppna nätverk inte alltid medför någon större skillnad för den privilegierade gruppen, anser Lin att öppna nätverk kan utöka resurstillgångar hos underminerade grupper (Lin 1999). Vidare är ett möjligt antagande att lantbrukarhushåll sannolikt inte hade påverkats i lika hög grad av stängda nätverk, men att öppna nätverk var avhängigt för stora delar av befolkningen som inte hade likvärdiga materiella resurser.

Även om människors närmsta krets gav grundläggande trygghet, stärktes gemenskapen mellan olika grupper genom dess engagemang i föreningsliv och andra lokala sammanslutningar. Då överbryggande kapital identifieras i människors externa kontakter bortom den slutna och homogena gruppen (Aldrich 2012, 32), kunde medlemskap i exempelvis LRF förstås som en särskilt viktig källa för människors överbryggande kapital. Som tidigare nämnts fick anslutna medlemmar tillgång till utökad information, gemensamma samlingsplatser och stöd vid röjningsarbetet av den stormfällda skogen. Detta gjorde att medlemmarna i LRF eller människor med kontakter till närliggande bönder återhämtade sig snabbare efter stormen.

Människors överbryggande kapital och externa nätverk, likt det sammanbindande kapitalet, frigjorde både instrumentella och expressiva handlingar. Överensstämmande Lins idé om resursflöden, hjälptes människor åt och lånade ut nödvändiga redskap sinsemellan, samtidigt som personer med särskilda yrkesprofessioner bistod med hjälpinsatser inom dess berörda områden. Exempel på materiella resurser som gjordes tillgängliga var tillfälliga elverk, motorsågar, dricksvatten och transporter av livsmedel. Inom det överbryggande kapitalet gav instrumentella handlingar även social avkastning, då tillgång till externa nätverk genom exempelvis föreningar ökade människors sammanhållning och samarbete mellan olika hushåll och grupper. På liknande sätt som vid det sammanbindande kapitalet synliggjordes expressiva handlingar genom att äldre eller människor med begränsad fysisk kapacitet fick stöd från utomstående vid röjningsarbetet. Särskilt tydligt blev de expressiva handlingarna för

lantbrukare med sina externa resurser, där antalet handlingskraftiga hushållsmedlemmar underlättade tillvaron vid katastrofen både för det egna hushållet och för de människor som lantbrukarna hjälpte. Även om överbryggande kapital främst gynnade de som var inom de lokala sammanslutningarna, bistod externa nätverk i viss mån som stöd för människor som inte var en del av dessa nätverk.

4.4 Socialt kapital som sårbarhetsfaktor

Vid stormen Gudrun blev det tydligt hur människors sociala relationer påverkade dess förmåga att hantera katastrofen. Samtidigt som stormen synliggjorde hur stabila sociala nätverk kunde öka människors krishanteringsförmåga, avslöjades även människors svaga sociala relationer (Guldåker 2009, 267). Detta blev särskilt tydligt då viktiga samhällsfunktioner drabbades, då exempelvis avsaknaden av hemtjänst och äldreomsorg försatte många hushåll i direkt kristillstånd (ibid., 170). Då kommunal omsorgsverksamhet var beroende av fungerande kommunikationsförbindelser försvårades arbetet avsevärt av Gudrun, då bland annat eldrivna trygghetslarm havererade. Utan fungerande telefoni eller trygghetslarm tvingades vårdpersonalen att omprioritera sin verksamhet till att fysiskt åka ut och säkerställa hälsotillståndet hos äldre och sjuka, samt evakuera de vårdtagare som inte längre kunde bo hemma (Svensson & Deltér 2005, 11; Westling 2006, 13). Således tydliggjorde stormen Gudrun samhällets starka beroenden till teknik och elektricitet, då ansvariga aktörer såväl som enskilda hushåll mötte stora utmaningar då elnätet var ur funktion (Westling 2006, 55).

Förutom att myndigheter och företag var elberoende i kommunikation och samordning, var många vårdtagare beroende av avancerad sjukvård i hemmet. Tekniska lösningar såsom elhissar, dörröppnare, trygghetslarm och eldrivna rullstolar som i vanliga fall förenklade tillvaron för vårdtagarna, blev tvärtom ett hinder när tekniken inte fungerade (Svensson & Deltér 2005, 12). Korrelerat med hur tidigare forskning diskuterat att politiska beslut kan påverka människors krishanteringsförmåga och sårbarhet vid katastrofer (Bondesson 2017), är även detta exempel på samhällets ökade elberoende.

Förödelsen efter stormen blev värst ute på landsbygden då dessa områden låg nära skogsrik vegetation (KBM 2005, 8). Till vårdpersonalens relativa fördel bodde äldre människor

vanligen i gamla hus där de sällan hade moderniserade eldrivna värmesystem. Tillgången till alternativa uppvärmningsmöjligheter förlängde utrymlingsprocessen av bostäderna, vilket emellertid ökade hushållens uthållighet (Westling 2006, 60). De som inte hade alternativa uppvärmningssystem blev mer sårbara vid Gudrun och var däremot tvungna att lämna sina hem. Bland de som var tvungna att evakuera fanns det dock en motvilja hos vissa, då människor oroade sig för inbrott då husen lämnades tomma utan uppsikt (Guldåker 2009, 38). En möjlig orsak till att vissa människor saknade anhöriga eller bekanta som kunde titta till bostäderna är exempel på bristande socialt kapital och kringliggande sociala nätverk. Jämfört med tidigare exempel där grannsämja uppstod bland invånarna i mindre samhällen (Klint 2015; Rothenborg 2007), visar människors oro för att lämna hemmen att grannsamverkan inte nödvändigtvis var förekommande på alla platser.

På grund av den stormfällda skogen försvårades kommunikationer för vård- och hemtjänstpersonal främst till bostäder som låg avskilt från centrala huvudvägar, då dessa inte hörde till den prioriterade infrastrukturen i området (Blennow 2013, 11). Som ett resultat av begränsad framkomlighet längs vägarna blev många vårdtagare isolerade under stormnatten, men även dagarna efteråt (ibid., 25). I efterhand var det många bland de drabbade som ansåg att hushållen fick sämre hjälp om de bodde ute på landsbygden, vilket ökade intresset för landsbygdsbor att flytta in till städerna efter stormen (Guldåker 2009, 38–39). Som en konsekvens av upplevd ojämlikhet, minskade den generella tilliten i mindre byar för myndigheter och aktörer med ansvarsskyldighet (ibid., 172). Frånsett de förseningar som orsakades av den svåra terrängen och trasiga telefonförbindelser, hade ansvariga aktörer bristande kunskap om vilka hushåll som skulle prioriteras eller kännedom om eventuella behov. Hushåll som inte var aktiva i lokala föreningar eller hade bekantskaper i dess omnejd var ännu svårare att lokalisera (ibid., 170). I vissa fall var vårdtagarna helt i händerna på hemtjänst och kommunalt stöd, då de inte hade några närstående eller sociala nätverk att vända sig till (ibid., 191).

Även om stormen Gudrun utlöste många spontana samverkansprocesser bland människor, anser Guldåker (2009) att det fanns en minoritet som exkluderades från dessa sammanslutningar. En av Guldåkers intervjupersoner var en ensamstående äldre kvinna som var rörelsehindrad. Enligt kvinnan hade stormen lämnat stora psykiska avtryck, då ensamheten och ovissheten hade synliggjort hur beroende hon var av externt stöd från sin omgivning (Guldåker 2009, 240). På morgonen efter stormnatten hade kvinnan vaknat i chock

när hon märkte att elen hade slagits ut. Då stormvarningarna hade sänts kvällen innan hade en av kvinnas söner lugnat henne via telefon, vilket gjorde att hon inte var beredd på vilka drastiska konsekvenser hon skulle möta dagarna därpå. Som ett resultat av strömlösheten fungerade varken hemlarmet, hissen eller telefonen. Kvinnan isolerades i sitt hem och hade knapphändiga resurser för att bevara värmen i huset. Förutom brist på tillgängliga uppvärmningsmöjligheter och materiella resurser, saknade kvinnan även tillgång till information om händelsen och känslomässigt stöd från anhöriga. Den enda mänskliga kontakt hon hade var några fåtaliga samtal med sin granne innan hemtjänsten anlände på måndagsmorgonen. Efter hemtjänstens besök kontaktade kvinnan på egen hand en annan granne som hjälpte henne med matleveranser. Trots att kvinnan hade flera söner var det först på onsdagen, fyra dagar efter stormen då strömmen kom tillbaka, som en av sönerna besökte henne. I efterhand var kvinnan rädd att något liknande skulle återupprepas (ibid., 240–243).

De som var särskilt drabbade vid stormen Gudrun var alltså människor som allmänt brukar betraktas som sårbara, vilket inbegriper människor med hög ålder, sjukdomar eller funktionsvariationer (Tierney 2014, 141–142). Då sårbarhet bestäms av faktorer som utsätter människor för risk i vardagen (ibid.), förvärrades utsattas positioner avsevärt under katastrofen då det tydliggjordes vilka som hade tillgång till resurser genom sina sociala nätverk. Frånsett generella sårbarhetsfaktorer som hög ålder, betonar Tierney även hur olika tillgång till socialt kapital är en stark påverkansfaktor för hur människors hanterar uppkomna situationer (ibid., 195). Att människor som generellt anses vara i riskzonen även hade möjliga brister i sitt sociala kapital är särskilt anmärkningsvärt, eftersom detta gjorde att människorna inte kunde inkluderas på ett likvärdigt sätt vid stormen Gudrun. Vidare är ett möjligt antagande att brister i socialt kapital i kombination med begränsat stöd från hjälpaktörer försvårade sårbara gruppers krishanteringsförmåga vid Gudrun. Att det kan identifieras sociala ojämlikheter under stormen Gudrun överensstämmer även med Lins antagande om att människors olika positioner i den sociala strukturen kan påverka dess tillgång till nätverksresurser (Lin 2000).

Efter stormen var det många som konstaterade att det hade varit mer påfrestande att vara utan telefoni än elektricitet, då människor levde i ofrivillig isolering och ovisshet om anhöriga (Westling 2006, 13; Svensson & Deltér 2005, 14). I linje med den rörelsehindrade kvinnan blev många andra funktionsnedsatta och äldre människor avskärmade från omvärlden i samband med Gudrun, liksom människor som bodde i ensamhushåll (Guldåker 2009, 162–

163). För att illustrera hushållens sårbarhet beskriver Guldåker vidare hur ett äldre par fick vänta i fem dagar i ett utkyllt hem innan de fick hjälp. Orsaken till varför paret fick vänta berodde på att anhöriga och hemtjänsten förlitade sig på varandra, vilket gjorde att ingendera hade tagit initiativ till att hjälpa paret (ibid., 170–171).

En annan äldre kvinna som bodde ensam fick vänta i tio dagar innan hon nåddes av hjälp från kommunen. Då kvinnan inte funnits med i det kommunala registret om stödbehov tog det lång tid innan hon fick information och materiella resurser, utöver den knappa kontakt hon haft med sin granne (ibid.). Att kvinnan saknade kontakt till omsorgsverksamhet och kommunala instanser samtidigt som hon hade svaga sociala nätverk, synliggör möjliga begränsningar vid krishantering efter Gudrun. Knutet till de olika nätverksformerna av socialt kapital kan det konstateras att kvinnan dels saknade kontakter till den institutionella nivån, samtidigt som hon varken hade sammanbindande eller överbryggande kapital genom släkt och vänner som kunde ersätta avsaknaden av det länkande kapitalet. Då människors närstående relationer vanligen erbjöd snabbt stöd vid stormen Gudrun, blev det tydligt att kvinnan saknade socialt kapital när hon isolerades i väntan på hjälp.

Förenat med Lins resursteori synliggör människors berättelser hur socialt kapital fungerade olika för olika individer under stormen Gudrun. Samtidigt som socialt kapital gav fördelar för människor med starkt sammanbindande kapital till närstående familj och anhöriga, eller till personer med starkt överbryggande kapital till externa aktörer och lokala föreningsliv, fanns det vissa som inte omfattades av dessa sociala nätverk och resurser. Gemensamt för de som inte hade täta sociala kontakter eller ytliga bekantskaper var att många istället var beroende av sitt länkande kapital. Som tidigare nämnts beskriver det länkande kapitalet vanligen de svagaste relationella förbindelserna som sträcker sig mellan olika institutionella nivåer. Utmärkande för det länkande kapitalet är att det kan erbjuda resurser som annars inte hade gjorts tillgängliga från de andra nivåerna (Szreter & Woolcock 2004). Då de ansvariga institutionerna som ofta erbjöd starkt stöd till de utsatta grupperna själva blev drabbade under Gudrun, synliggjordes människors starka beroenden till samhällsviktiga funktioner och offentlig verksamhet. Utan fungerande elektricitet och stöd från institutioner i sitt länkande kapital saknade många förmågan att tillgodose grundläggande behov.

Att vissa människor drabbades särskilt hårt trots att de hade potentiellt stöd hos anhöriga, överensstämmer även med Lins idé om att socialt kapital är beroende av vilka

nätverksresurser som görs *tillgängliga* genom nätverken, snarare än nätverken i sig själva. Istället för att endast förstå socialt kapital som strukturen på människors nätverk, anser Lin att socialt kapital bör förstås som resurserna, eller elektriciteten, som flödar genom nätverken (Lin 1999). Att säga att människor innehar socialt kapital bara för att de har sociala nätverk blir därav missvisande, då nätverken kan se olika ut och erbjuda olika resurstillgångar. Utifrån de berättelser som skildrats efter stormen Gudrun är det tydligt hur vissa äldre fick snabbt hjälp och stöd av sina anhöriga, samtidigt som andra fick förlita sig på sitt länkande kapital till omsorgsverksamhet oavsett om det fanns anhöriga i dess omgivning eller inte. Människor behövde således inte vara helt utan kontaktnät för att sakna sammanbindande och överbryggande kapital – även om det kunde finnas släkt och människor i omgivningen, erbjöd dessa inte alltid nätverksresurser såsom önskvärda verktyg eller emotionellt stöd.

4.5 Sammanfattning

Utifrån vad som identifierats i materialet är ett möjligt antagande att offentliga aktörers ursprungliga funktioner till viss del ersattes av människors sammanbindande och överbryggande kapital under stormen Gudrun. Genom sammanbindande kapital gavs människor initialt stöd av sitt närmsta kontaktnät, samtidigt som det överbryggande kapitalet ökade resursflöden mellan olika grupper i samhället. Både instrumentella och expressiva handlingar gjordes tillgängliga, där instrumentella handlingar kom till uttryck genom att människor fick tillgång till såväl materiella resurser i form av nödvändiga verktyg, som sociala resurser genom exempelvis känslomässigt stöd. Vidare synliggjordes expressiva handlingar genom att människor kände ökat välbefinnande genom samverkan, samtidigt som utsatta människors mentala hälsa förbättrades då handlingskraftiga människor i omgivningen i vissa fall fungerade som stöd. Människors sammanbindande kapital ökade känslan av samhörighet, samtidigt som det överbryggande kapitalet fungerade som stöd mellan olika sociala nätverk.

För de som däremot saknade starkt socialt kapital i form av sammanbindande eller överbryggande relationer blev resultatet det motsatta. Även om människors täta sociala kontakter kunde vara fördelaktigt för de som omfattades av det, orsakade de slutna nätverken att det fanns människor som exkluderades (Aldrich 2012, 31). Människor som var mer beroende av sitt länkande kapital blev vanligen även mer sårbara då ansvariga aktörer såsom

räddningstjänst och hemsjukvård själva blev drabbade. De som exkluderades från nära familjerelationer eller externa nätverk i föreningar fick ofta färre instrumentella resurser, både i form av materiella och sociala avkastningar. Bristfälligt stöd, tillgänglig information och kontakt till anhöriga orsakade negativa expressiva handlingar i form av oroskänslor och rädsla som ett resultat av egen begränsad handlingskraft och fysisk förmåga. Genom Lins individualistiska resursteori är det därav möjligt att urskilja sociala ojämlikheter, där socialt kapital fungerade på olika sätt för olika människor. Förenat med Tierneys definition om sårbarhet minskade människors handlingsförmåga dels på grund av begränsad fysisk förmåga och hög ålder, men också genom att dessa grupper även var i majoritet vad gällde bristande sociala nätverk. Sammantaget kan studien således bidra till förståelsen av människors olika sårbarhet vid stormen Gudrun.

5. Avslutning

5.1 Slutsats och diskussion

Sverige betraktas ofta som en stark välfärdsstat med starka offentliga hjälpsystem. Vid stormen Gudrun beskriver tidigare forskning hur människors sociala kapital spelade en viktig roll för samhällets återuppbyggnadsfas, då sociala nätverk ökade samverkan och gemensamma handlingar. Att Sverige hade begränsade erfarenheter från större naturkatastrofer gjorde dock att få var beredda på vilka konsekvenser Gudrun skulle medföra. Undersökningens forskningsfråga bygger därmed på en intressant iakttagelse: trots Sveriges gynnsamma förutsättningar att hantera katastrofen med institutionella skyddsmekanismer och människors sociala kapital, drabbades civilsamhället olika hårt av stormen. Med syftet att förstå hur socialt kapital fungerar som underliggande mekanism för varför människor påverkas olika vid katastrofer, bygger studien på forskningsfrågan: *Hur kan socialt kapital öka förståelsen för människors sårbarhet vid stormen Gudrun år 2005?*

Att ponera att socialt kapital uteslutande fungerade som ett stärkande element vid Gudrun försummar emellertid en mer nyanserad diskussion om hur socialt kapital kan fungera olika för olika människor. Genom att betrakta socialt kapital i ljuset av de resurser som görs tillgängliga genom människors investeringar i sociala nätverk är det möjligt att synliggöra sociala ojämlikheter vid Gudrun. Med bakgrund mot Lins individualistiska resursteori har tillgängliga nätverksresurser studerats utifrån människors sammanbindande, överbryggande och länkande kapital.

Analysen inleddes genom att belysa katastrofen ur ett systemperspektiv, vilket synliggjorde hur elavbrott och påfrestningar för ansvariga aktörer även orsakade sociala utmaningar för civilsamhället. Människors sårbarhet vid stormen Gudrun kunde dels spåras till idéer hos Cannon (2008) om bristande skydd från samhällliga institutioner, men också till Tierney (2014) då tidigare politiska beslut om elnätet ökade samhällets känslighet för elavbrott. Som ett resultat av ökad sårbarhet växte människors incitament att aktivera sitt sociala kapital genom informella kontaktvägar. Vidare i analysen undersöktes hur socialt kapital både fungerade som en tillgång och som en sårbarhet. Likt vad som diskuterats i tidigare forskning om stormen Gudrun (Johannison & Olaison 2007), visar människors berättelser hur nära

sociala kontakter parallellt med externa nätverk i lokala sammanslutningar till viss del kunde ersätta de funktioner som det länkande kapitalet skulle ge. I kontrast till tidigare forskning om stormen Gudrun framkommer det dock att socialt kapital även försämrade hanteringsförmågan för vissa grupper. Att socialt kapital har olika funktioner har diskuterats i tidigare katastrofstudier inom andra kontexter, men utifrån undersökningens resultat synliggör även stormen Gudrun liknande mönster. Avsaknaden av familj och externa nätverk gjorde vissa grupper mer sårbara när ansvariga aktörer inte kunde erbjuda det stöd som förväntades.

Studiens resultat visar därmed hur människors sammanbindande och överbryggande kapital var centrala vid stormen Gudrun, medan det identifierats färre belägg om det länkande kapitalets betydelse. Parallellt med försenade hjälpinsatser från ansvariga aktörer, visar människors berättelser hur många ansåg att emotionellt stöd från anhöriga var det viktigaste stödet under den ofrivilliga isoleringen. Tidigare antaganden om att det länkande kapitalet erbjuder de mest värdefulla resurserna överensstämmer därför inte med studiens resultat, då det sammanbindande och överbryggande kapitalet i många fall kunde ersätta det länkande kapitalet. Att det länkande kapitalet utgör de svagaste relationella banden kan dock identifieras i analysen – när ansvariga aktörer hindrades i sina hjälpinsatser fanns det inga starka relationer som motiverade hjälparbetet på samma sätt som vid människors sammanbindande och överbryggande kapital.

Att det hittats få belägg om att länkande kapital var avgörande vid stormen Gudrun visar hur människor och dess sociala nätverk även på sammanbindande och överbryggande nivå bör ses som aktiva resurser i det svenska krishanteringssystemet, istället för att uteslutande fokusera på hjälp från institutioner. Viktigt att understryka är dock att de olika nätverksformerna av socialt kapital kan ha olika funktion vid olika tillfällen. Även om det hittats få belägg inom ramen för denna studie om att länkande kapital var avgörande, visar exempelvis en studie om jordbävningen och tsunamin i Japan 2011 hur det länkande kapitalet var betydelsefullt för samhällets återhämtning. Med representanter från den lokala nivån i det nationella parlamentet etablerades en stark länk till högre maktnivåer, vilket visade sig bli avgörande för vilket stöd som institutioner gav till de drabbade områdena (Aldrich 2015).

En intressant upptäckt vid stormen Gudrun var dock att människors överbryggande kapital även kunde inkludera de som inte hade något socialt kapital. Att föreningsmedlemmar utan anknytning till drabbade hushåll engagerade sig i frivillig verksamhet och sökinsatser är ett

tydligt exempel där överbryggande kapital även inkluderade utomstående. Upptäckten om den utvidgade funktionen i människors externa nätverk går till viss del i linje med Putnams teori, där medborgerligt engagemang för gemensamma fördelar kan fungera som allmän nytta (Putnam 2001). En möjlig invändning mot Putnams teori är dock att det överbryggande kapitalet inte kunde bistå alla vid katastrofen. Om än externa nätverk kunde fånga upp vissa människor, tydliggjorde stormen Gudrun att det fortfarande fanns drabbade som inte fick hjälp trots civila organisationer.

Utifrån vad som identifierats i analysen är ett möjligt antagande att människors sårbarhet och handlingsförmåga vid stormen Gudrun även kan härledas till dess kontext. Förenat med idéer som tidigare presenterats från Kim och Kang (2010), kan människors höga förtroende till myndigheter och starkt offentligt ansvar förstås som en påverkansfaktor för hur människor agerade vid stormen. I linje med författarnas antagande om att stark politisk tillit kan minska människors benägenhet att agera i en katastrof, illustrerade Gudrun hur många av de sårbara var särskilt beroende av sitt länkande kapital och saknade övriga sociala kontakter. Vidare är ett tänkbart resonemang att stormen Gudrun åskådliggör hur individer tenderar att minska sina egna informella kontaktvägar som ett resultat av etablerat skydd från offentliga institutioner. Korrelerat med tidigare forskning om socialt kapital i andra kontexter som tvärtom utmärks av svag politisk tillit, visar exempelvis orkanen Katrina hur människors sammanbindande och överbryggande kapital blev avgörande till följd av förväntat bristande skydd från politiska institutioner (Aldrich 2012; Hawkins & Maurer 2010). Även om människors sociala förbindelser underlättade katastrofhanteringen för många, visar stormen Gudrun hur vissa hade koncentrerat sitt sociala kapital i sina länkande kontakter till samhällsliga institutioner.

Då studien fokuserats till stormen Gudrun som enskilt fall möjliggörs en genomgripande undersökning, samtidigt som förmågan att generalisera bortom fallet till viss del begränsas. Fastän studiens resultat belyser hur socialt kapital har olika funktion för olika individer vid katastrofer, är studien bunden till sin kontext och fallet Gudrun. En liknande studie i en annan kontext genererar nödvändigtvis inte samma resultat. Då Sverige till exempel skiljer sig från många andra länder i dess starka förtroende för myndigheter, hade förutsättningarna i det länkande kapitalet sannolikt varit annorlunda i ett annat fall. Att studien är av beskrivande art och inte förklarande karaktär utesluter emellertid inte alternativa förklaringsmodeller, men trots att författaren fullt ut inte kan besvara varför människor var olika sårbara kan studien öka förståelsen för människors sårbarhet. Som tidigare nämnts hade även primärkällor ökat

studiens pålitlighet, såsom eget insamlat intervjumaterial från berörda aktörer eller drabbade i civilsamhället. I linje med Ullberg (2013) finns det dock en överhängande risk för att minnet försämras en tid efter att katastrofer inträffat, vilket gör att intervjumaterial från tidigare forskning bedöms som mer tillförlitligt. Materialet som tagits fram är dock sekundärkällor, vilket innebär att studien baseras på någon annans insamlade data och antaganden (Eliasson 2018).

Slutligen kan det konstateras hur studien besvarar den givna forskningsfrågan. Utifrån studiens resultat, som förvisso behöver studeras i fler fall, framkommer det att socialt kapital under den studerade tidsperioden bidragit till att öka förståelsen för människors olika sårbarhet. Att definiera socialt kapital som en individualistisk resurs beskriver således hur socialt kapital fungerar för de som har, samtidigt som det inte fungerar för de som inte har. Genom att rikta fokus bortom materiella aspekter inom katastrofforskningen har studien belyst sårbarheter i det svenska samhället, samtidigt som underliggande sociala ojämlikheter har identifierats. Trots starka offentliga skyddsnet och att den svenska välfärdsstaten syftar till att behandla alla lika, är krishantering och krishanteringsförmåga även beroende av individuella faktorer som socialt kapital.

5.2 Vidare forskning

För närvarande finns det få studier som lyfter en nyanserad bild av socialt kapital inom svenska katastrofer, vilket ökar intresset för att studera fenomenet ytterligare. Förslag till vidare forskning skulle därmed kunna vara att undersöka socialt kapital i liknande fall som karaktäriseras av starka offentliga hjälpsystem. Att undersöka hur socialt kapital fungerar i olika samhällen skulle identifiera potentiella luckor i institutioners fasta krisplaner, samtidigt som det skulle kunna förbättra förmågan att använda människors sociala nätverk aktivt i krishanteringsarbetet. Det vore även intressant att jämföra stormen Gudrun med andra naturkatastrofer i syfte att öka studiens generaliserbarhet. I syfte att undersöka om det skett förändringar i det svenska krishanteringssystemet eller i människors sociala kapital, skulle ännu ett förslag vara att göra en jämförande studie med stormen Gudrun och en senare svensk katastrof.

Referenser

Elektroniska källor

Aldrich, D. P. & Meyer, M. A. 2015. Social Capital and Community Resilience. *American Behavioral Scientist* 59(2): 254–269. doi: 10.1177/0002764214550299

Aldrich, D. P. 2015. It's who you know: Factors driving recovery from Japan's 11 March 2011 Disaster. *Public Administration* 94(2): 399–413. doi: 10.1111/padm.12191

Bark, I. 2020. 15 år efter Gudrun: Så minns räddningschefen sin största insats någonsin. *Hallands Nyheter*, 9 januari. <https://www.hn.se/nyheter/halland/15-år-efter-gudrun-så-minns-räddningschefen-sin-största-insats-någonsin-1.22377503> (Hämtad 2020-12-10).

Bennett, A. 2010. Case study methods: Design, use and comparative advantages. i: Nahmias-Walinsky, Y (red.). *Models, Numbers and Cases: Methods for Studying International Relations*, Ann Arbor: Michigan University Press, 19–48.

Blennow, K. 2013. *Skador och effekter av storm – En kunskapsöversikt*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap [MSB]. <https://www.msb.se/sv/publikationer/skador-och-effekter-av-storm--en-kunskapsoversikt/> (Hämtad 2020-12-10).

Bondesson, S. 2017. Politiskt producerade katastrofer drabbar världen. CRISMART, Försvarshögskolan. <https://manskligsakerhet.se/2017/09/15/politiskt-producerade-katastrofer-drabbar-varlden/> (Hämtad 2020-11-24).

Cannon, T. 2008. Reducing People's Vulnerability to Natural Hazards: Communities and Resilience. *UNU-WIDER, Research Paper* 34: 1–17. https://www.researchgate.net/publication/23547957_Reducing_People%27s_Vulnerability_to_Natural_Hazards_Communities_and_Resilience (Hämtad 2020-12-28).

Centrum för totalförsvaret och samhällets säkerhet [CTSS]. 2019. *Förutsättningar för krisberedskap och totalförsvaret i Sverige*. Försvarshögskolan. 1–258.

<https://www.fhs.se/centrum-for-totalforsvar-och-samhallets-sakerhet/forskning/publikationer/forutsattningar-for-krisberedskap-och-totalforsvar-i-sverige.html> (Hämtad 2020-12-28).

Davidsson, Å. 2020. Disasters as an opportunity for improved environmental conditions. *International Journal of Disaster Risk Reduction* 48: 1–13.

<https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101590>

Dussaillant, F. & Guzmán, E. 2014. Trust via disasters: the case of Chile's 2010 earthquake. *Disasters* 38(4): 808–832. doi: 10.1111/disa.12077

Enander, A. 2006. Människors behov och agerande vid olyckor och samhällskriser. i: Fredholm, L. & Göransson, A-L. (red.) *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället*. Karlstad: Räddningsverket, 31–75.

<https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/20953.pdf> (Hämtad 2020-11-24).

Enander, A. 2018. *Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap [MSB]. ISBN: 978-91-7383-894-8.

<https://www.msb.se/sv/publikationer/manniskors-forhallningssatt-till-risker-olyckor-och-kriser/> (Hämtad 2020-11-25).

Energimyndigheten. 2006. *Fler konsekvenser av Gudrun och vad kunde hänt om....* Statens Energimyndighet [STEM]. ER: 2006:08. <https://energimyndigheten.a-w2m.se/Home.mvc?resourceId=103950> (Hämtad 2020-12-23).

Flyvbjerg, B. 2006. Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry* 12(2): 219–245. doi: 10.1177/1077800405284363.

FOI, Totalförsvarets forskningsinstitut. 2020. *Krisberedskap*.

<https://www.foi.se/forskning/krisberedskap-och-civilt-forsvar/krisberedskap.html> (Hämtad 2020-11-24).

- Granovetter, M.S. 1973. The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* 78(6): 1360–1380. <https://www.jstor.org/stable/2776392> (Hämtad 2020-12-28).
- Gündüz, N., Küfeoglu, S. & Lehtonen, M. 2017. Impacts of Natural Disasters on Swedish Electric Power Policy: A Case Study. *Sustainability* 9(2): 1–11. doi:10.3390/su9020230
- Hawkins, R. L. & Maurer, K. 2010. Bonding, Bridging and Linking: How Social Capital Operated in New Orleans following Hurricane Katrina. *British Journal of Social Work* 40(6): 1777–1793. doi: 10.1093/bjsw/bcp087
- Johannisson, B. & Olaison, L. 2007. The moment of truth – Reconstructing entrepreneurship and social capital in the eye of the storm. *Review of Social Economy* 65(1): 55–78. <https://doi.org/10.1080/00346760601132188>
- Johansson, M. 2005. *Erfarenheter från naturkatastrofer – en kunskapsöversikt*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap [MSB]. Lund: Räddningsverket. <https://rib.msb.se/Filer/pdf%5C20895.pdf> (Hämtad 2020-12-07).
- Johnsson, M. 2007. Live storage of *Picea abies* in Sweden after storm felling. *Scandinavian Journal of Forest Research* 22(4): 344–350. <https://doi.org/10.1080/02827580701478404>
- Kim, Y-C. & Kang, J. 2010. Communication, neighbourhood belonging and household hurricane preparedness. *Disasters* 34(2): 470–488. doi:10.1111/j.03613666.2009.01138.x
- Krisberedskapsmyndigheten [KBM]. 2005. *Krishantering i stormens spår: Sammanställning av myndigheternas erfarenheter*. Dnr: 0257/2005. <https://docplayer.se/38721458-Krishantering-i-stormens-spar-sammanstallning-av-myndigheternas-erfarenheter.html> (Hämtad 2020-12-28).
- Krisberedskapsmyndigheten [KBM]. 2006. *Stormen Gudrun – information till allmänheten*. https://rib.msb.se/filer/pdf/23476_12.pdf (Hämtad 2020-12-27).

Krisinformation.se. 2014. *Stormen Gudrun*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap [MSB]. <https://www.krisinformation.se/detta-kan-handa/handelser-och-storningar/2005/stormen-gudrun> (Hämtad 2020-11-24).

Kärvemo, S., Rogell, B. & Schroeder, M. 2014. Dynamics of spruce bark beetle infestation spots: Importance of local population size and landscape characteristics after a storm disturbance. *Forest Ecology and Management* 334: 232–240.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.foreco.2014.09.011>

Lin, N. 1999. Building a Network Theory of Social Capital. *Connections* 22(1): 28–51.
<http://faculty.washington.edu/matsueda/courses/590/Readings/Lin%20Network%20Theory%201999.pdf> (Hämtad 2020-12-28).

Lin, N. 2000. “Inequality in Social Capital”. *Contemporary Sociology* 29(6): 785–795.
<https://www.jstor.org/stable/2654086> (Hämtad 2020-12-28).

Lindroth, A., Lagergren, F., Grelle, A., Klemedtsson, L., Langvall, O., Weslien, P. & Tuulik, J. 2009. Storms can cause Europe-wide reduction in forest carbon sink. *Global Change Biology* 15(2): 346–355. doi: 10.1111/j.1365-2486.2008.01719.x

Papanikolaou, V., Adamis, D., Mellon, R. C., Prodromitis, G. & Kyriopoulos. 2012. Trust, Social and Personal Attitudes after Wildfires in a Rural Region of Greece. *Sociology Mind* 2(1): 87–94. <http://dx.doi.org/10.4236/sm.2012.21012>

Portes, A. 1998. Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology* 24(1): 1–24. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.1>

Putnam, R. D. 2001. The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. *The American Prospect*, 19 december. <https://prospect.org/infrastructure/prosperous-community-social-capital-public-life/> (Hämtad 2020-12-28).

Rothenborg, O. 2007. Grannsamja lyser upp mörklagt Småland. *Dagens Nyheter* [DN]. 16 januari. <https://www.dn.se/arkiv/sverige/grannsamja-lyser-upp-morklagt-smaland/> (Hämtad 2020-12-11).

Svensson, A. & Deltér, S. 2005. *Storm: Krishantering i kommuner och landsting som drabbades av stormen Gudrun*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting [SKL].
<https://rib.msb.se/Filer/pdf/20951.pdf> (Hämtad 2020-11-24).

Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut [SMHI]. 2017. *Orkanernas höst 1969*.
<https://www.smhi.se/kunskapsbanken/meteorologi/orkanernas-host-1969-1.5748> (Hämtad 2021-01-04).

Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut [SMHI]. 2020. *Gudrun – Januaristormen 2005*. <https://www.smhi.se/kunskapsbanken/meteorologi/gudrun-januaristormen-2005-1.5300> (Hämtad 2020-11-25).

Szreter, S. & Woolcock, M. 2004. Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology* 33(4): 650–667.
doi: 10.1093/ije/dyh013

Tierney, K. 2014. *The Social Roots of Risk: Producing disasters, promoting resilience*. Stanford University Press. E-bok.
<http://search.ebscohost.com.proxy.annalindhbiblioteket.se:2048/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=790521&site=ehost-live> (Hämtad: 2020-12-02).

Tzanakis, M. 2013. Social capital in Bourdieu's, Coleman's and Putnam's theory: empirical evidence and emergent measurement issues. *Educate ~ The Journal of Doctoral Research in Education* 13(2): 2–23.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.918.3212&rep=rep1&type=pdf> (Hämtad 2020-12-28).

Ullberg, Susann. 2013. *Watermarks: Urban Flooding and Memoryscape in Argentina*. Diss., Stockholms universitet. URN: <urn:nbn:se:fhs:diva-3804>

Utrikespolitiska Institutet [UI], Landguiden: Hela världen på ett ställe. *Sverige*.
<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/sverige/> (Hämtad 2020-11-26).

Valinger, E. & Fridman, J. 2011. Factors affecting the probability of windthrow at stand level as a result of Gudrun winter storm in southern Sweden. *Forest Ecology and Management* 262(3): 398–403. doi: 10.1016/j.foreco.2011.04.004

Westling, L. 2006. *Stormen Gudrun. Vad kan vi lära av naturkatastrofen 2005?* Statens energimyndighet [STEM]. ET 2006:02. <https://energimyndigheten.a-w2m.se/Home.mvc?resourceId=103946> (Hämtad 2020-12-11).

Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T. & Davis, I. 2004. *At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability and Disasters*. 2 uppl. Florence: Routledge. Taylor and Francis Group, ProQuest Ebook Central. E-bok. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/fhs-ebooks/detail.action?docID=182221> (Hämtad 2020-12-28).

Öhrn, P., Björklund, N. & Långström, B. 2018. Occurrence, performance and shoot damage of *Tomicus piniperda* in pine stands in southern Sweden after storm felling. *Journal of Applied Entomology* 142(9): 854–862. doi: 10.1111/jen.12533

Offentligt tryck

SFS, 2006:544. *Lag om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.*

SFS, 2015:1052. *Förordning om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap.*

SOU, 2007:60. *Sverige inför klimatändringarna*. Statens offentliga utredningar.

Tryckt material

Aldrich, D. P. 2012. *Building Resilience: Social Capital in Post-Disaster Recovery*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Bergström, G. & Boréus, K. 2012. Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. i: Bergström, G. & Boréus, K. (red.) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur AB. 3–48.
- Booth, W. C., Colomb, G. C., Williams, J. M., Bizup, J. & Fitzgerald, W. T. 2019. *Forskning och skrivande: konsten att skriva enkelt och effektivt*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.
- Boréus, K. & Bergström, G. 2012. Innehållsanalys. i: Bergström, G. & Boréus, K. (red.) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB. 49–90.
- Bryman, A. 2018. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.
- Eliasson, A. 2018. *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Guldåker, N. 2009. *Krishantering, hushåll och stormen Gudrun: att analysera hushålls krishanteringsförmåga och sårbarheter*. Diss., Lunds universitet. Avhandlingar CLXXXV.
- Johansson, C. 2020. Läsarna minns Gudrun: En dag man aldrig kommer glömma. *Smälningen*, 9 januari.
- Klint, L. 2015. Det värsta ovädret i svensk historia. Minnesserie tio år efter stormen Gudrun. *Kvällsposten*, 8 januari. 30–33.
- Teorell, J. & Svensson, T. 2007. *Att fråga och svara: samhällsvetenskaplig metod*. 1 uppl. Stockholm: Liber.